

ชีวประวัติพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเซ่งจ้วนแปล:

ผู้แปลคัมภีร์มหายานพากย์จีนชุดแรก ¹

The Biography of Lokakṣema in the Gaoseng zhuan:

the first translation of Chinese Mahāyāna Sūtras

ประภากร พันสติษฐ์ (Prapakorn Bhanussadit) ²

ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

DCI Center for Buddhist Studies

E-Mail: ferna_bhanussa@hotmail.com

วิไลพร สุจริตธรรมกุล (Wilaiporn Sucharitthammakul) ³

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-Mail: wilaiporn.su@ku.th

เมธี พิทักษ์ธีระธรรม (Maythee Pitakteeradham) ⁴

ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

DCI Center for Buddhist Studies

E-Mail: ptakteeradham@gmail.com

Received: April 19, 2023 Revised: September 18, 2023 Accepted: December 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทถอดความชีวประวัติของพระโลกเกษม [支樓迦識] ในคัมภีร์เกาเซ่งจ้วน ให้รายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับชีวประวัติ และผลงานคัมภีร์แปลพระพุทธานามหายานที่แท้จริงของท่าน เพื่อให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธานามหายานยุคต้น และเพื่อให้เห็นถึงคุณูปการของพระโลกเกษม ในฐานะพระภิกษุผู้ทำให้พระพุทธานามหายานหยั่งรากฐานอย่างมั่นคงในแผ่นดินจีน โดยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์ตีความเนื้อหา จากหลักฐานชั้นต้น คือ เอกสารคัมภีร์โบราณของจีน และ

¹ บทความนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2564-2565 เรื่อง “การถอดความและวิเคราะห์ชีวประวัติพระสมณะบนเส้นทางสายไหม: กรณีศึกษาคัมภีร์เกาเซ่งจ้วน ในหมวดพระผู้แปลคัมภีร์พระพุทธานามหายานตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฮั่นถึงราชวงศ์เว่ย” (วิไลพร สุจริตธรรมกุล, เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, และประภากร พันสติษฐ์, 2565)

² ผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author) นักวิจัย ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

³ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) หัวหน้าโครงการวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) นักวิจัย ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

หลักฐานชั้นรอง ที่เป็นงานวิจัยของนักวิชาการในปัจจุบันจากการศึกษาพบว่า พระโลกเชษฐมามีพื้นเพเดิมเป็นชาวเยว่จื่อ [月支] เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและทำงานแปลที่จิ้นราว ค.ศ. 147-189 ระหว่างนี้ยังได้ทำงานแปลร่วมกับพระจูฝัวซัว [竺佛朔] และมีลูกศิษย์นามว่าจื่อเหลียง [支亮] อยู่คนหนึ่งด้วย นักวิชาการทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างอาศัยการวิเคราะห์จากบันทึกคัมภีร์จิ้นโบราณที่เกี่ยวข้อง และจากลักษณะเฉพาะของงานแปล ในการยืนยันผลงานแปลที่แท้จริงของท่าน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันถึงคุณูปการของท่าน ด้านการวางรากฐานคัมภีร์มหายาน และการเผยแผ่แนวคิดปรัชญาปารมิตาในแผ่นดินจีน อีกทั้งผลงานของท่านก็ยังเป็นต้นแบบให้กับงานแปลคัมภีร์มหายานในยุคต่อ ๆ มา การศึกษาวิจัยชีวประวัติของพระโลกเชษฐมามีจึงเป็นพื้นฐานข้อมูลสำคัญ ที่จะสามารถนำไปใช้ต่อยอดการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบและระบบการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาในยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันออก เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในแผ่นดินจีนได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: ชีวประวัติ พระโลกเชษฐมามี เกาเซ่งจ้วน งานแปล คัมภีร์มหายานพากย์จีน

Abstract

This article has endeavored to provide a deeper understanding of the biography of Lokakṣema [支樓迦識] as found in the Gaoseng zhuan, the earliest translations of Chinese Mahāyāna Sūtras. It not only has presented a Thai translation of Lokakṣema's biography but also has delved into the crucial facets of his life, shedding light on the authentic texts attributed to him. This comprehensive exploration has served as a valuable resource for those engaged in the study of Lokakṣema's biography in Thai, offering fundamental insights into early Chinese Buddhism and the pivotal role played by Lokakṣema in establishing Mahāyāna Buddhism in China. The article has employed content analysis, drawing from primary sources, ancient Chinese scriptures, and contemporary research by scholars specializing in Lokakṣema's biographical content. The findings have revealed Lokakṣema's origins in the Yuezhi region and his arrival in China between 147-189 CE. Notably, he collaborated with the Indian monk Zhu Foshuo, and his teachings left a lasting impact, exemplified by his disciple Zhi Liang. Scholars, past and present, have relied on information from Chinese scriptures and specific translation styles to authenticate Lokakṣema's texts. The Mahāyāna sūtras translated by Lokakṣema have attested to his pioneering role in introducing Mahāyāna Buddhism to Chinese society and have served as models for subsequent translations. Studying Lokakṣema's life has provided valuable insights and has provided a basis for deeper investigations into the methods and mechanisms employed in translating Mahāyāna Buddhist scriptures during the Eastern Han Dynasty. This, in turn, has significantly enriched our comprehension of the evolution of Mahāyāna Buddhism within the context of China.

Keywords: biography, Lokakṣema, Gaoseng zhuan, translation, Mahāyāna Sūtras

บทนำ

นับเป็นเวลากว่าพันปี ที่งานการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาถือเป็นภารกิจหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีน ตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันออก [東漢] (ค.ศ. 25-220) จนถึงยุคราชวงศ์ซ่ง [宋代] (ค.ศ. 960-1127) โดยในยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันออกซึ่งเป็นยุคต้นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีนนั้น มีพระนักแปลตัวแทนของยุคที่มีความโดดเด่น และมีความสำคัญอย่างมาก 2 ท่าน ได้แก่ พระอานชือเกา ผู้แปลคัมภีร์แนวปฏิบัติ และพระโลกเกษม ผู้แปลคัมภีร์ฝ่ายมหายาน ทั้ง 2 ท่านได้วางรากฐานให้กับงานการแปลคัมภีร์ 2 สายให้กับพระพุทธศาสนาในประเทศจีน ทำให้แนวการปฏิบัติมานของพระอานชือเกา และหลักปรัชญาปารมิตาของพระโลกเกษม มีอิทธิพลต่อสังคมจีนในสมัยนั้นและในช่วงเวลาต่อ ๆ มา

พระโลกเกษม [支樓迦讖] พระภิกษุชาวเยว่จื่อ เดินทางเข้ามาในจีนและทำงานแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลังจากช่วงเวลาของพระอานชือเการาว 20 ปี ผลงานที่แปลออกมา แม้ว่าเมื่อนับจากจำนวนพระสูตรจะมีน้อยกว่าของพระอานชือเกาถึง 1 ใน 3 แต่ในจำนวนนี้มีพระสูตรที่มีความยาวถึง 10 ผูกอยู่ด้วย ในขณะที่งานแปลของพระภิกษุในช่วงยุคต้นของการเผยแผ่นั้น จะเป็นการเลือกแปลเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งจากฉบับเต็ม ความยาวของคัมภีร์แปลโดยมากจึงมีขนาดเพียง 1 ผูกเท่านั้น (Guo, 1986, p. 3) นอกจากนี้ ด้วยเหตุที่พระโลกเกษมเป็นพระภิกษุรูปแรก ๆ ที่เลือกแปลคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน ท่านจึงถูกมองว่าเป็นพระภิกษุรูปแรกที่น่าแนวคิด “ปรัชญาปารมิตา” [般若波羅蜜] (ปัญญาบารมี) และ “ศูนยตา” [空] อันเป็นแนวคิดสำคัญของฝ่ายมหายาน เข้ามาเผยแพร่ให้กับชาวจีน จนได้รับความนิยมแพร่หลาย และกลายเป็นกระแสหลักของพระพุทธศาสนาจีนในเวลาต่อมา

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอบทถอดความชีวประวัติของพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเซิงจ้วน พร้อมทั้งให้รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติ รูปแบบเฉพาะของงานแปล และผลงานแปลที่แท้จริง เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาบทแปลชีวประวัติพระโลกเกษม ได้เข้าใจบริบทของพระพุทธศาสนาจีน ที่มีความแตกต่างจากพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้ดียิ่งขึ้น และเพื่อสื่อให้เห็นถึงคุณูปการของพระโลกเกษม ในฐานะที่เป็นพระภิกษุผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้พระพุทธสาณามหายานได้หยั่งรากฐานอย่างมั่นคงในแผ่นดินจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอบทถอดความชีวประวัติของพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเซิงจ้วน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลงานที่ถูกระบุว่าเป็นงานแปลของพระโลกเกษม
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณูปการของพระโลกเกษมที่มีต่อพระพุทธศาสนาจีน

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตงานวิจัยศึกษาชีวประวัติของพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเซิงจ้วน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคัมภีร์ การแปลและถอดความ และการศึกษาวิเคราะห์ตีความเนื้อหา จากหลักฐานชั้นต้น คือ เอกสารคัมภีร์โบราณของจีน ได้แก่ 1) กลุ่มบันทึกบัญชีรายชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกจีน (Scriptural Catalogues) 2) กลุ่มคัมภีร์ชีวประวัติพระภิกษุ (Hagiography) 3) บทนำและบันทึกหน้าหรือท้ายพระสูตร (Preface and Colophon) และ 4) กลุ่มบันทึก

ประวัติศาสตร์ของจีน และจากหลักฐานชั้นรอง ที่เป็นงานวิจัยของนักวิชาการในปัจจุบันเกี่ยวกับเนื้อหาชีวประวัติของ พระโลกเกษม แล้วนำเสนอผลการวิจัยใน 4 หัวข้อ ได้แก่ บทแปลชีวประวัติพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน การ วิเคราะห์ชีวประวัติเบื้องต้น การวิเคราะห์ผลงานการแปลคัมภีร์ และ คุณูปการของพระโลกเกษมต่อพระพุทธศาสนา จีน

ผลการวิจัย

1. บทแปลชีวประวัติพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน (T2059,50.324b13-c14)⁵

คัมภีร์เกาเจิงจ้วน [高僧傳] ของท่านฮุยเจี้ยว [慧皎] (ค.ศ. 497-554) บันทึกชีวประวัติของพระโลกเกษม ไว้ในหมวดแรก คือ “หมวดพระภิกษุผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร” [譯經] เป็นลำดับที่ 4 ต่อจากชีวประวัติของ พระอันซือเกา [安世高] มีเนื้อหาดังนี้

พระโลกเกษม (จื่อโหลวเจียเซิน)⁶ บางครั้งก็เรียกชื่อ [ในภาษาจีนโดยย่อ]⁷ ว่า “จื่อเซิน” พื้นเพเป็นชาว เยว่จื่อ มีคุณธรรมบริสุทธิ์ สุขุม มีอุปนิสัยใจกว้าง และฉลาดหลักแหลม นอกจากนี้ ความซื่อสัตย์และอุตสาหะในการ ยึดถือธรรมและวินัยเป็นอย่างสูงของท่าน ยังได้รับการยกย่องจากคนทั่วไปอีกด้วย ท่านได้ศึกษาคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนามากมาย ด้วยจิตปรารถนาที่จะเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แพร่หลาย

ในรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่นหลิง (ค.ศ.168-189) ท่านได้จาริกไปถึงเมืองลั่วหยาง และในระหว่างปีรัชศกกวง เหว (ค.ศ. 178-184) และรัชศกจวงผิง (ค.ศ. 184-189) นั้น ท่านก็ได้ทำการแปลคัมภีร์ภาษาของดินแดนอาณาจักร ตะวันตก⁸ ออกมา[เป็นภาษาจีน] จำนวน 3 พระสูตร ได้แก่ อัมมสาหัสริกาปรัชญาปารมิตาสูต¹⁰ ปรตยุตปันนสมาธิ

⁵ เนื้อหาของคัมภีร์จีนโบราณที่ถูกอ้างอิงในบทความนี้โดยหลักมาจากพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งมีรูปแบบการใช้รหัสอ้างอิง ดังนี้ T2059,50.324b13-c14 หมายถึง T จากพระมหาปิฎกฉบับไทโซชินชูไดโซเคียว (Taishō Shinshū Daizōkyō) ตามด้วยหมายเลขคัมภีร์ (2059) ตามด้วยลำดับผูก (50) เลขหน้า (324) และบรรทัด (b13-c14) หลังจากนั้นจะใช้หลักการเดียวกันนี้ทั้งบทความ และหากมีการ อ้างอิงจากแหล่งอื่น จะใช้รูปแบบการอ้างอิงตามที่ทางวารสารกำหนด

⁶ เครื่องหมาย () ในบทแปล หมายถึง คำอธิบายความหมายอื่น ๆ เป็นต้น

⁷ เครื่องหมาย [] ในบทแปล เป็นการเสริมความโดยตัวผู้แปลเอง

⁸ ดินแดนอาณาจักรตะวันตก ใช้ภาษาจีนว่า “西域” มีความหมายโดยแคบว่า “อาณาจักรทางทิศตะวันตก 36 เมือง” ตามที่ปรากฏใช้ฉบับที่กฮั่นชู [漢書] ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่มณฑลซินเจียง ส่วนความหมายโดยกว้าง ตามที่ปรากฏใช้ใน จดหมายเหตุการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตกของมหาราชวงศ์ถัง [大唐西域記] ของพระถังเสวียนจั้ง [唐玄奘] พื้นที่นั้นนอกจากหมายถึงอาณา เขตของมณฑลซินเจียงแล้ว ยังครอบคลุมไปถึงประเทศต่าง ๆ ที่พื้นที่ขอบเขตของมณฑลซินเจียง เช่น เทอร์กิสถานตะวันตก อินเดีย โบราณ อัฟกานิสถาน อิหร่าน ฯลฯ อีกด้วย ในที่นี้หมายถึงความหมายกว้างของคำนี้

⁹ ภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตก ในที่นี้แปลมาจากคำว่า 梵 ซึ่งโดยปกติในปัจจุบันจะเข้าใจว่าเป็นภาษาสันสกฤต แบบแผน แต่ในกรณีของคำว่า 梵 ที่พบในเอกสารพระพุทธศาสนาจีนยุคต้น มักจะพบว่าไม่ได้แบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างภาษา สันสกฤตแบบแผนและภาษาในตระกูลปรากฏที่ไม่ใช่ภาษาแบบแผน เป็นการเรียกรวม ๆ โดยทั่วไป แตกต่างกับคัมภีร์ที่พระถังเสวียน จั้งใช้แปลในช่วงยุคราชวงศ์ถัง ดังนั้นในที่นี้จึงแปลในภาพรวมว่า “ภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตก” (หลังจากนี้จะใช้การแปลและ อธิบายในลักษณะเดียวกัน)

¹⁰ การแปลชื่อคัมภีร์ที่ภาษาจีนต้นฉบับลงท้ายว่า 經 ที่หมายความถึง “พระสูตร” นั้น จะใช้คำว่า “สูตร” อยู่ต่อท้ายชื่อ คัมภีร์เพื่อความเป็นเอกภาพสอดคล้องกับชื่อพระสูตรอื่น ๆ เช่น ปรัชญาปารมิตาสูต เป็นต้น

สูตร และศุรังคมสมาธิสูตร นอกจากนี้ยังมี **อชาตศัตรูเกาฤตยวิโนทนาสูตร กาศยปปริวรรต**¹¹ เป็นต้น อีกสื่อบอกว่า พระสูตร เนื่องจากมีอายุเก่าแก่ ไม่ปรากฏ[ชื่อผู้แต่ง]บันทึกไว้

เมื่อครั้งที่พระเจ้าอานั ตรวราชระคัมภีร์โบราณและคัมภีร์ร่วมสมัยนั้น ได้ทำการพิจารณาลักษณะคำประพันธ์ อย่างละเอียดแล้วกล่าว[ถึงคัมภีร์ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง]สื่อบอกว่าพระสูตรนั้นไว้ว่า

“มีลักษณะคล้ายงานของจิ๋อเชิน [เหตุเพราะ]พระสูตรเหล่านี้ต่างสามารถแสดงเนื้อหาตั้งเดิมได้ อย่างละเอียด โดยมีได้แต่งภาษาเพิ่มเติม[ให้มีความสละสลวย] สามารถกล่าวได้ว่าเป็นนักปราชญ์ผู้ชำนาญใน การประกาศอรรถแห่งธรรม และเผยแผ่มรรคปฏิบัติได้อย่างแท้จริง”

ไม่ทราบความเป็นไปของท่านหลังจากนี้

ครั้งนั้น มีพระภิกษุจากอินเดียนามว่า **จูฬิวชัว** ได้[เดินทาง]มายังเมืองลั่วหยางในสมัยของจักรพรรดิฮั่นหลัง เช่นเดียวกัน และได้้นำต้นฉบับ **อักษุสาหัสริกาปรัชญาปารมิตาสุตรา** มาด้วย ท่านทำการแปลจากภาษาของดินแดน อาณาจักรตะวันตกเป็นภาษาจีน ในสมัยนั้น พระนักแปลมักจะเกิดข้อบกพร่องบางประการ [ซึ่งการแปลของพระจูฬิวชัว]แม้ว่าจะละเอียดความหมายตั้งเดิมไปบ้างในบางส่วน แต่เนื่องจากท่านให้ความสำคัญกับสาระที่เป็นใจความ[ของ ต้นฉบับ]มากกว่าการแต่งคำให้สละสลวย [ทำให้งานแปลของท่านสามารถ]ถ่ายทอดแก่นแท้ของคัมภีร์ออกมา ได้อย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ ในปีกวงเหอที่ 2 พระจูฬิวชัวก็ยังได้ทำการแปล **ปรัตยุตป็นสมาธิสูตร** ที่เมืองลั่วหยาง โดยมีพระโลกเกษมเป็นผู้แปลปากเปล่า และมีเมิ่งฝูกับจางเหลียน ซึ่งเป็นชาวมณฑลเหอหนาน เมืองลั่วหยาง เป็นผู้จัด บันทึก

ครั้งนั้น ยังมีอุบาสกชาวเมืองพาร์เทียอีกท่านหนึ่ง นามว่า **อันเสวียน** ท่านเป็นผู้มีคุณธรรมบริสุทธิ์ สุขุมล้าลึก ฉลาดด้วยตรรกะเหตุผล รอบรู้แจ่มแจ้งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งหลาย อีกทั้งยังได้ศึกษาสรรพวิชาอื่น ๆ มากมาย ท่านได้เดินทางทำการค้าขาย[ไปยังที่ต่าง ๆ] และมาถึงเมืองลั่วหยางในช่วงปลายรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่น หลังเช่นเดียวกัน เนื่องจากได้ทำคุณประโยชน์ให้ปรากฏจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นผู้บัญชาการทหารม้า [อุบาสกอันเสวียนเป็นผู้ที่]อ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยน และให้เกียรติแก่ผู้อื่นมาก มักจะถือเอางานศาสนาเป็น ภาระหน้าที่ของตนเอง [หลังจากมาถึงลั่วหยางแล้ว] ก็ค่อย ๆ [ศึกษาจน]เข้าใจภาษาจีน ด้วยจิตปรารถนาที่จะ ประกาศ[คำสอนใน]คัมภีร์[พระพุทธศาสนา] จึงถกข้อธรรมกับพระภิกษุ[ทั้งหลาย]เป็นอาจิน [ด้วยเหตุที่ทำ คุณประโยชน์ให้กับประเทศ] คนทั่วไปจึงเรียกท่านด้วยความยกย่อง ว่า “ตูเว่ย” [ตามตำแหน่งผู้บัญชาการทหารม้า ของท่าน]¹²

อุบาสกอันเสวียนกับ **พระภิกษุเหียนฝัวเตี่ยว** ได้ร่วมกันแปล **อุคฺคปริพจนสูตร** โดยมีอุบาสกอันเสวียนเป็น ผู้แปลปากเปล่าจากภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตก แล้วมีพระเหียนฝัวเตี่ยวเป็นผู้จัดบันทึกคำแปล [ฉบับแปล

¹¹ ชื่อพระสูตรภาษาสันสกฤตอ้างอิงจาก Harrison (1993, pp. 135-177) ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระสูตรเหล่านี้ ในหัวข้อที่ 3.2 คัมภีร์ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มผลงานแปลของพระโลกเกษม

¹² ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารม้า ภาษาจีนใช้ว่า “ฉีตูเว่ย” [執都尉] เป็นตำแหน่งทางการทหารในสมัยโบราณ ประกอบขึ้น จากคำว่า ฉี [執] ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับทหารม้า และ ตูเว่ย [都尉] ที่เป็นตำแหน่งทางราชการ โดยแต่ละตูเว่ยมีความแตกต่างของ ยศสูง-ต่ำค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังมีทั้งตูเว่ยที่บังคับบัญชากองทหาร และตูเว่ยที่มีหน้าที่พิเศษต่าง ๆ ในพระราชวัง

นี้ประกอบพร้อมทั้งใจความสำคัญของคัมภีร์ การแปลโดยเสียงก็มีความถูกต้องไม่ผิดเพี้ยน และยังสามารถเข้าถึง
อรรถะอันลึกซึ้งของพระสูตรได้อย่างดีเยี่ยม แม้ในกาลต่อมาก็ยังได้รับการยอมรับและกล่าวขานจากชนในยุคหลัง ว่า[ผู้
แปล]มีศิลปะสูงส่งประดุจช่างฝีมือเมืองอิง¹³ พระเหียนผัวเตี้ยพื้นเพเดิมเป็นชาวหลินห่วย ท่านได้เข้าถึงธรรม
ลึกซึ้งตั้งแต่เมื่อยังอยู่ในวัยหนุ่ม มีปัญญาเฉลียวฉลาด ทั้งยังฝึกฝนในการเรียน ชนทั่วไปยกย่องผลงานการแปลคัมภีร์
ของพระอันซือเกา อุบาสกอันเสวียน และพระเหียนผัวเตี้ยทั้งสามท่านว่าทำตามได้ยาก นอกจากนี้พระเหียนผัว
เตี้ยยังได้แปล**สือฮุยสูตร** ออกมาเผยแพร่ พระเต๋ออันยกย่องผลงานแปลคัมภีร์ของพระเหียนผัวเตี้ยไว้ว่า ท่านแปล
พระสูตรออกมาได้อย่างกระชับ[ทำให้เข้าใจง่าย] ไม่วกวนซับซ้อน มีความงดงามล้ำลึกตลอดทั้งคัมภีร์

นอกจากนี้ยังมี**พระภิกษุจื่อเย่า พระภิกษุคังจวี** และ**พระภิกษุคังเม้งเสียง** ต่างเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องทาง
ปัญญาและการศึกษา เดินทางมายังเมืองลั่วหยางในระหว่างยุคของจักรพรรดิฮั่นหลังและฮั่นเจี้ยน (ค.ศ. 189-220)
โดยพระจื่อเย่าได้แปลคัมภีร์ **เฉิงจวีตังอ๋** **เสียวเป็นฉี** เป็นอาทิ พระคังจวีแปล**เวินตี้วี่ฮื่อสูตร** [ซึ่งพระสูตรเหล่านี้ต่าง
ถูกแปล]อย่างตรงไปตรงมา เพื่อแสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นแท้ของคัมภีร์ออกมา โดยไม่ได้มีการปรับภาษาให้สละสลวย
พระคังเม้งเสียงแปล **จงเป็นฉี** และ**จารย์นิทาน** ซึ่งก่อนหน้านี้ พระสมณถานกั๋ว ได้ต้นฉบับของภาษาดินแดน
อาณาจักรตะวันตกมาจากเมืองกบิลพัสดุ์ หลังจากนั้นพระคังเม้งเสียงกับพระจูต้าลี่จึงได้ร่วมมือกันแปลเป็นภาษาจีน
โดยพระเต๋ออันได้ทำการวิจารณ์[งานแปลของพวกท่าน]ไว้ว่า

“คัมภีร์ที่พระคังเม้งเสียงเป็นผู้แปลนั้น มีภาษาที่สละสลวย ราบรื่น สามารถแสดงอรรถรสอัน
ลึกซึ้ง[ของคัมภีร์]ออกมาได้”

กล่าวโดยสรุป **พระโลกเกษม**เป็นพระภิกษุจากแคว้นเยว่จื่อ เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เมืองจินเมื่อ
ราวปี ค.ศ. 168-189 และเริ่มทำงานแปลระหว่างปี ค.ศ. 178-189 ผลงานแปลของท่านที่มีการระบุแน่ชัดมีจำนวน
เพียง 3 พระสูตร ได้แก่ **อักษุสหาสิริกาปรัชญาปารมิตาสูต** **ปรตยุตปันนสมาธิสูตร** และ**ศุริงคมสมาธิสูตร** แต่พระภิกษุ
เต๋ออัน [道安] (ค.ศ. 312-385) นักปราชญ์จีนแห่งยุคจินตะวันออก เคยตั้งข้อสันนิษฐานเอาไว้ว่า ผลงานที่ไม่ระบุชื่อผู้
แปลจำนวนกว่า 10 พระสูตร มี**ชาตคัตถุเกากฤตยวิโนทนาสูตร** และ**กาศยปปริวรรต** เป็นต้น น่าจะเป็นผลงานแปล
ของพระโลกเกษมด้วยเช่นกัน

นอกจากประวัติของพระโลกเกษมที่เป็นชีวประวัติหลักแล้ว คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยังแทรกประวัติของพระภิกษุ
และอุบาสกนักแปลท่านอื่น ๆ ที่มีช่วงเวลาในการทำงานแปลหรือเดินทางมาที่เมืองลั่วหยาง ใกล้เคียงกันกับพระโลก
เกษมเอาไว้ด้วย บุคคลเหล่านี้ได้แก่ **พระจูผัวซัว** พระภิกษุชาวอินเดียที่ได้ทำงานแปลคัมภีร์ร่วมกันในภายหลัง
อุบาสกอันเสวียน พ่อค้าชาวพาร์เทีย เดินทางมาที่ลั่วหยางราวปี ค.ศ.168-189 และได้ทำงานแปลร่วมกับ **พระ**

¹³ **ช่างฝีมือเมืองอิง** มาจากสำนวนจีนว่า “郢匠之美” (yǐng jiàng zhī měi) หรือความงดงามของช่างฝีมือชาวอิง มีที่มาจาก
หนังสือจวงจื่อ หมวดสวี่อู่กั๋ว [庄子·徐无鬼] มีเรื่องอยู่ว่า ที่เมืองอิงซึ่งเป็นนครหลวงของรัฐฉู่ (อยู่ทางด้านทิศเหนือของอำเภอเจียง
หลิง [江陵縣] แห่งมณฑลหูเป่ย์ในปัจจุบัน) มีช่างฝีมือคนหนึ่งนามว่าสือ [石] เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการใช้ขวานมาก ถึงขนาดที่ว่า
สามารถวัดแกว่งขวานเพื่อปาดเอาแบ่งฝุนที่อยู่บนปีกจมูกของอีกคนหนึ่งได้โดยไม่ทำให้ผู้นั้นได้รับบาดเจ็บ ภายหลังสำนวนนี้ถูก
นำมาใช้ในการอุปมาถึงผู้ที่มีศิลปะความสามารถเหนือผู้อื่น และมักจะนำมาใช้กับการบรรยายความสามารถทางด้านภาษาหรืองาน
ประพันธ์ของศิลปินที่ยิ่งใหญ่

เหยียนฝัวเตี้ยว ชาวจีนเมืองหลินหวาย นอกจากนี้ก็มีการระบุรายชื่อคัมภีร์ที่เป็นผลงานแปลของ **พระจื่อเย่า** **พระคังจวี** และ **พระคังเม้งเสียง** ที่เดินทางมาที่จิ้นราวปี ค.ศ.168-220 อีกด้วย

2. ชีวิตประวัติเบื้องต้น

บันทึกเกี่ยวกับพระโลกเกษมมีน้อยมาก กว่าครึ่งของส่วนชีวิตประวัติของท่านในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน เป็นชีวิตประวัติของพระภิกษุและอุบาสกนักแปลท่านอื่น ๆ ที่แทรกเพิ่มเข้ามา ข้อมูลของพระโลกเกษมที่ท่านอยู่เจียวบันทึกไว้มีเพียงข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ชื่อ ลักษณะนิสัย พื้นเพ ช่วงเวลาที่เดินทางมาถึงจิ้น และชื่อคัมภีร์ที่เป็นผลงานการแปลของท่านเพียงเท่านั้น

2.1 ชื่อ-นามสกุล

ชื่อในภาษาจีนโดยทั่วไปประกอบด้วย “นามสกุล” [姓氏] (หรือ “แซ่”) “ชื่อ” [名] ที่บุพการีตั้งให้ และ “จื่อ” [字] ที่เป็นชื่อทางการ (ปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว) โดยทั่วไปแล้วนามสกุลมีเพียง 1 ตัวอักษร ส่วนชื่อจะมีความยาวประมาณ 1-2 ตัวอักษร แต่หากเป็นชื่อที่ปริวรรตมาจากภาษาอินเดียหรือภาษาต่างชาติอาจมีความยาวมากกว่านั้น ชื่อของพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเจิงจ้วนชื่อว่า “จื่อโหลวเจียเชิน” [支婁迦讖] (讖 อ่านได้ทั้ง “เชิน” และ “ชาน”) หรืออาจเรียกว่า “จื่อเชิน” [支讖] (T2059,50.324b13) คัมภีร์ยุคหลังทั้งบันทึกบัญญัติรายชื่อและพระสูตรที่กล่าวถึงพระโลกเกษม อาจใช้ชื่อแตกต่างกันไปบ้าง เช่น “จื่อโหลวเคอเชิน” [支婁柯讖] (X1523,77.346b14) “จื่อโหลวเชิน” [支婁讖; 支樓讖] (T2122,53.c17; X736,42.35b20) หรือ “โหลวเจียเชิน” [婁迦讖] (T2128,54.825 a16) เป็นต้น หลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่บันทึกชื่อของพระโลกเกษม คือ บทนำคัมภีร์อักษาสหสริกาปริชญาปารมิตาสูต [般若道行經序] ของพระเต๋ออัน¹⁴ บันทึกชื่อของท่านว่า “จื่อเชิน” (T2145,55.94c24) ตรงกับชื่อ-นามสกุลแบบ 2 ตัวอักษรที่คัมภีร์เกาเจิงจ้วนระบุไว้ Jan Nattier สันนิษฐานว่าการใช้ชื่อ-นามสกุลแบบ 2 ตัวอักษรว่า “จื่อเชิน” เป็นชื่อย่อของ “จื่อโหลวเจียเชิน” อาจเป็นผลมาจากพระราชบัญญัติการตั้งชื่อของชาวจีนในรัชสมัยของพระเจ้าหวังหมั่ง [王莽] (ค.ศ. 9-23) ที่ห้ามชาวจีนใช้ชื่อที่มีความยาวเกินกว่า 1 ตัวอักษร [令中國不得有二名] (Nattier, 2008, pp. 73-74) ซึ่งพระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ต่อเนื่องจนถึงราวศตวรรษที่ 3 ทำให้ชื่อเรียกแบบ 1 ตัวอักษรปรากฏใช้แพร่หลาย ตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้น [新朝] (ค.ศ. 9-220) จนถึงยุคสามก๊ก [三國] (ค.ศ. 220-280) (Wilkinson, 2000, p. 100) อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีข้อมูลที่มากพอจะสามารถระบุความสัมพันธ์ที่แน่ชัดระหว่างชื่อ-นามสกุลแบบ 4 และ 2 ตัวอักษรของพระโลกเกษมได้

¹⁴ ส่วนของบทนำคัมภีร์อักษาสหสริกาปริชญาปารมิตาสูตถูกเก็บรวบรวมไว้ใน **บันทึกบัญญัติชื่อชุนจั้งจี้** [出三藏記集] ของพระเจียงไ่ [僧祐] (ค.ศ. 445-518) ที่เป็นลูกศิษย์ของพระเต๋ออัน

พระโลกเชษฐมเหศวรเข้ามาในจีนในฐานะของพระภิกษุ¹⁵ โดยก่อนยุคที่ทหานเต๋ออันจะกำหนดให้พระภิกษุใช้นามสกุลว่า “ซือ” [釋]¹⁶ นั้น พระภิกษุจะใช้นามสกุลของพระอุปัชฌาย์มาเป็นนามสกุลของตน แต่ในกรณีของพระภิกษุชาวต่างชาติที่เข้ามาเผยแผ่ในจีน นิยมใช้นามสกุลตามชื่อเมืองเกิดของแต่ละท่าน (Nattier, 2008, pp. 27-28) โดยพระโลกเชษฐ หรือ พระจื่อโหลวเจี๋ยเซิน น่าจะมีพื้นเพมาจากแคว้น “เยว่จื่อ” [月支] จึงใช้ “จื่อ” [支] มาเป็นนามสกุลของท่าน ส่วนชื่อ “โหลวเจี๋ยเซิน” [樓迦識] นั้น เบื้องต้นนักวิชาการสันนิษฐานว่าปริวรรตมาจากภาษาสันสกฤตว่า “โลกเชษฐ” [Lokakṣema] หรือ “โลกักษม” [Lokakṣama] (Nattier, 2008, pp. 73-74) แต่ก็มี การนำเสนอการปริวรรตในแบบอื่น ๆ อีกด้วย เช่น Lewis Lancaster คาดว่า “โหลวเจี๋ย” [樓迦] น่าจะมาจาก loka (โลก) ส่วนคำว่า “เซิน” [識] นั้นค่อนข้างซับซ้อน ไม่สามารถระบุได้ชัดเจน (Lancaster, 1968, pp. 11-12) Nanjō Bunyū คาดว่าชื่อของท่านน่าจะปริวรรตมาจาก Lokarakṣa (Bunyū, 1883, p. 2) Prabodh Chandra Bagchi มีความเห็นว่า “เซิน” [識] อาจมาจาก chema ซึ่งเป็นปรากฏที่ตรงกันกับ kṣema (เกษม) ในภาษาสันสกฤต (Bagchi, 1927, pp. 25-32) เนื่องจากยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดเกี่ยวกับชื่อที่แท้จริงของท่าน บทความนี้จึงยังคงเลือกใช้ชื่อปริวรรตในภาษาสันสกฤตของท่าน ตามความเห็นหลักของนักวิชาการว่า “โลกเชษฐ” ไปก่อน

2.2 พื้นเพ

ในช่วงยุคต้นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีน งานการแปลคัมภีร์ทำโดยพระภิกษุชาวต่างชาติ ที่มีพื้นเพอยู่ตามอาณาจักรต่าง ๆ ที่มีดินแดนที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางสายไหม ได้แก่ พาร์เทีย (หรือ “อันซี” [安息] เช่น พระอันซือเกา) คังจวี [康居] (เช่น พระคังเซิงฮุ่ย) เยว่จื่อ [月支] (เช่น พระจื่อโหลวเจี๋ยเซิน หรือพระโลกเชษฐ) และอินเดีย (หรือ “เทียนจู” [天竺] เช่น พระจูฝ่าหลาน หรือพระธรรมรัตน์)

คัมภีร์เกาเจิงจ้วนระบุว่าพระโลกเชษฐมีพื้นเพเป็นชาว “เยว่จื่อ” [支樓迦識, 亦直云支識, 本月支人。] (T2059,50.324b13) ตรงกันกับข้อมูลจากบันทึกบัญชีรายชื่อชุมชนจั้งจี้จี้ [支識, 本月支國人也。] (T2145,55.95c23) นักวิชาการบางส่วนอธิบายว่าแคว้นเยว่จื่อที่เป็นพื้นเพของพระโลกเชษฐนี้หมายถึง “เยว่จื่อใหญ่” ที่เป็นต้นกำเนิดของราชวงศ์กุษาณะ (Kushan) กลุ่มชนชาวอินโดไซเทีย (Indo-Scythians) มีพื้นที่ปกครองอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียรวมไปถึงพื้นที่บริเวณใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม Nattier ชี้ประเด็นว่าบันทึกเกี่ยวกับพระ

¹⁵ คัมภีร์เกาเจิงจ้วนไม่ได้ระบุสถานะที่ชัดเจนของพระโลกเชษฐว่าเป็นพระภิกษุหรืออุบาสก แต่การที่ท่านอยู่เดี่ยวเรียบเรียงประวัติของท่านไว้เป็นประวัติหลักในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน ที่รวบรวมชีวประวัติของพระภิกษุผู้มีคุณูปการด้านต่าง ๆ ก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่าสถานะของพระโลกเชษฐคือพระภิกษุ สอดคล้องกับที่พระเจียงโย่วระบุว่าท่านเป็น “พระสมณะ” [沙門] (T2145 55.6b26) และผู้แต่งบันทึกคัมภีร์ปริยัติปิณสมาริสสูตร [般舟三昧經記] เรียกท่านว่า “พระโพธิสัตว์” [菩薩] (T2145,55.48c12)

¹⁶ “ซือ” [釋] มาจากการแปลและย่อเสียงของ “ซือเจียโหมวหนี่” [釋迦牟尼] ที่มาจาก “ศากยมนี” [Śākyamuni] พระนามพระพุทธเจ้าผู้มีเชื้อสายศากยวงศ์ การใช้นามสกุลของพระภิกษุในภาษาจีนว่า “ซือ” ริเริ่มโดยพระภิกษุเต๋ออัน ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 365-379 (Zürcher, 1959, p. 281) โดยบันทึกของท่านเต๋ออัน ในบัญชีรายชื่อคัมภีร์ชุมชนจั้งจี้จี้ระบุว่า “ช่วงต้นราชวงศ์เว่ย-จิ้น สมณะอาศัยนามสกุลของพระอุปัชฌาย์มาเป็นนามสกุลของตัวเอง เป็นเหตุให้นามสกุลของพระแต่ละรูปแตกต่างกัน ท่านเต๋ออันเห็นว่าอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครอื่นนอกเหนือจากพระศากยมนีพุทธเจ้า จึงนำ “ซือ” มากำหนดเป็นนามสกุลของพระภิกษุ แต่กาลนั้นมา” [初魏晉, 沙門依師為姓, 故姓各不同。安以為大師之本莫尊釋迦, 乃以‘釋’命氏。] (T2145,55.108b29-c2) ธรรมเนียมการใช้ “ซือ” เป็นนามสกุลของพระภิกษุในจีนนี้ถูกใช้สืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน

โลกเกษมไม่ได้ระบุชัดเจนว่าท่านเป็นชาว “เยว่จื่อใหญ่” หรือ “เยว่จื่อเล็ก” ดังนั้นจึงไม่อาจบ่งบอกได้ว่าพระโลกเกษมมีพื้นเพมาจากกลุ่มภาษาใดชัดเจน (Nattier, 2008, p. 73)

บันทึกโบราณของจีนระบุว่า ชาวเยว่จื่อ [月支 หรือ 月氏] เป็นกลุ่มชนเผ่าเร่ร่อนโบราณเมื่อประมาณหนึ่งพันปีก่อนคริสตศักราช อาศัยการเลี้ยงสัตว์ดำรงชีพ และมีพื้นที่ทำกินอยู่บริเวณทุ่งหญ้าทางตะวันตกของมณฑลชานซี [甘肅] ในปัจจุบัน จนกระทั่งถูกชนเผ่าซ่งหนู [匈奴] บุกรุกไล่ต้อนเมื่อ 176 ปีก่อนคริสตศักราช แยกย้ายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เยว่จื่อใหญ่ [大月氏] และ เยว่จื่อเล็ก [小月氏] โดยกลุ่ม “เยว่จื่อเล็ก” ได้อพยพไปถึงเพียงแอ่งทาร์ิม ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น ส่วนกลุ่ม “เยว่จื่อใหญ่” อพยพไปทางตะวันตกเฉียงเหนือมาอาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำอีลี [伊犁河] (พรมแดนเชื่อมต่อระหว่างประเทศจีนและคาซัคสถานในปัจจุบัน) จนกระทั่งโดนชนเผ่าอูซุน [烏孫] ไล่ต้อนอีกครั้ง และต้องอพยพลงใต้ไปถึงซอกเดีย (Sogdia) ต่อมาจึงได้มาตั้งรกรากอยู่ที่แบกเตรีย (Bactria) และในศตวรรษที่ 1 ก็ได้สถาปนาจักรวรรดิภาษาซันในที่สุด (Grousset, 1970, pp. 23-127; Dean, 2022, pp. 73-81) ด้วยเหตุนี้การระบุว่าพระโลกเกษมมีความเกี่ยวข้องกับชาวภาษาซัน จึงเป็นเพียงแค่ความเห็นส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะทั้งเกาเจิงจ้วนและบันทึกบัญชีรายชื่อชุมชนจั้งจีจีไม่ได้มีการระบุชัดเจนว่าพื้นเพของท่านเป็นชาวเยว่จื่อใหญ่หรือเยว่จื่อเล็ก ต่างจากกรณีของอุบาสกจื่อเชียน [支謙] อุบาสกนักแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงมากในสมัยสามก๊ก [三國] (ค.ศ. 220-280) ที่ถูกบันทึกไว้แน่นอนว่าเป็นชาวเยว่จื่อใหญ่ (Cao, 2016, p. 25) แต่ก็มีความเป็นไปได้มากกว่าพระพุทธศาสนากำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในแคว้นเยว่จื่อในยุคของพระโลกเกษม เป็นเหตุให้ท่านมีปณิธานที่จะนำพระพุทธศาสนาจากเมืองเกิดของท่าน เข้ามาเผยแพร่ในแผ่นดินจีน (Xiao, 2007, p. 21-22)

2.3 ช่วงเวลาการทำงานเผยแผ่ในจีน

ไม่มีข้อมูลที่สามารถระบุแน่ชัดถึงช่วงชีวิตของพระโลกเกษม คัมภีร์เกาเจิงจ้วนระบุเพียงช่วงเวลาที่คุณพระโลกเกษมเดินทางมาถึงเมืองลั่วหยาง ในรัชสมัยของจักรพรรดิอันหลิง [漢靈帝] (ค.ศ. 168-189) แล้วทำงานแปลในระหว่างปี่รัชศกกวงเหอ [光和] (ค.ศ. 178-184) และรัชศกจงผิง [中平] (ค.ศ. 184-189) หลังจากนั้นก็ไม่ทราบความเป็นไปของท่านอีก (T2059, 50.324b15-16; b20-21) แต่ตามบันทึกในชุมชนจั้งจีจี บอกว่าพระโลกเกษมมาถึงเมืองลั่วหยางในช่วงปลายของรัชสมัยจักรพรรดิอันหวัน [漢桓帝] ซึ่งมีช่วงเวลาการครองราชย์อยู่ระหว่างปี ค.ศ. 147- 168 หลังจากนั้นในช่วงระหว่างรัชศกกวงเหอและจงผิง (ค.ศ. 178-189) จึงได้ทำการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา (T2145, 55.95c24-27) อย่างไรก็ตาม ในส่วนของสารบัญชื้อคัมภีร์ กลับปรากฏเนื้อหาว่าพระโลกเกษมทำการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาจีน ในระหว่างรัชสมัยของจักรพรรดิอันหวัน และจักรพรรดิอันหลิง (T2145, 55.6b23-26) สรุปข้อมูลได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ช่วงเวลาการเดินทางมาที่จีนและทำงานแปลคัมภีร์ของพระโลกเกษม

คัมภีร์	ช่วงเวลา	
	เดินทางมาที่ลั่วหยาง	ทำงานแปลคัมภีร์
ซูซานจิ้งจี้ - ผู้ที่ 2 : ส่วนสารบัญคัมภีร์ - ผู้ที่ 13 : ส่วนประวัติพระโลกเกษม		ค.ศ. 147-189
	ค.ศ. 147-168	ค.ศ. 178-189
เกาเจิงจ้วน	ค.ศ. 168-189	ค.ศ. 178-189

ช่วงเวลาที่พระโลกเกษมเดินทางมาถึงและทำงานแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เมืองลั่วหยาง ยังไม่อาจระบุเวลาที่ชัดเจนแน่นอนได้ เนื่องจากข้อมูลบางส่วนยังไม่ชัดเจน ช่วงเวลาทับซ้อนแต่ไม่ตรงกัน จึงสามารถบอกได้คร่าว ๆ เพียงว่าอยู่ในช่วงยุคฮั่นตะวันออก ระหว่างรัชสมัยของจักรพรรดิฮั่นหวินและจักรพรรดิฮั่นหลิง คือระหว่าง ค.ศ. 147-189 และทำงานแปลระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งหลังจากช่วงเวลานี้ ก็ไม่ทราบความเป็นไปของพระโลกเกษมอีก [後不知所終] (T2059,50.324b20-21)

ในเวลาที่พระโลกเกษมแปลคัมภีร์ที่จีนนั้น ท่านไม่ได้ทำงานเพียงคนเดียว คัมภีร์เกาเจิงจ้วนได้กล่าวถึงพระจูฝัวซัว [竺佛朔] (บางบันทึกใช้ว่า “จูซัวฝัว” [竺朔佛] T2145,55.6b8) พระภิกษุชาวอินเดียที่เดินทางมาที่เมืองลั่วหยางในช่วงเวลาใกล้เคียงหรือก่อนหน้าพระโลกเกษม และได้ทำการแปลคัมภีร์ปรัตยุดบันนสมาธิสูตรร่วมกับท่าน โดยพระจูฝัวซัวเป็นผู้สาธยายพระสูตรด้วยภาษาดั้งเดิม พระโลกเกษมเป็นผู้แปลเป็นภาษาจีน จากนั้นจึงให้ชาวจีน คือ เมิ่งฝู [孟福] และจางเหลียน [張連] ทำหน้าที่เป็นผู้จดบันทึก (T2059,50.324b24-25) ข้อมูลนี้ทำให้เห็นรูปแบบของการทำงานแปลในยุคต้น ที่ใช้ผู้แปลมากกว่า 1 คน แต่ยังไม่ถึงกับเป็นรูปแบบของสนามแปลของพระถังเสวียนจั้งในยุคราชวงศ์ถัง ที่มีทีมนักแปลรวมกันมากกว่า 10 คน ¹⁷

คัมภีร์เกาเจิงจ้วน ส่วนชีวประวัติพระคังเซิงฮุย [康僧會傳] ¹⁸ ยังได้บันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับลูกศิษย์ท่านหนึ่งของพระโลกเกษม นามว่า “จื่อเลียง” [支亮] ซึ่งเป็นอาจารย์ของอุบาสกจื่อเซียน [支謙] นักแปลคนสำคัญท่านหนึ่งในสมัยสามก๊ก [初，漢桓、靈之世，有支識譯出眾經。有支亮字紀明，資學於識，謙又受業於亮。] (T2059,50.324b20-21) ด้วยความสำคัญและความสามารถในการแปลของพระจื่อเซียน (พระโลกเกษม) พระจื่อเลียง และอุบาสกจื่อเซียน ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันในฐานะอาจารย์กับศิษย์ ท่านทั้งสามจึงได้รับการขนานนามให้เป็น “[นักแปลแห่งยุค]จื่อทั้งสาม” [三支] และได้รับการยกย่องว่า “โลกขนานนามว่า ภายใต้ผืนนภากาศ หาผู้มี

¹⁷ สนามแปล [譯場] ที่มีการจัดสรรตำแหน่งชัดเจน และได้รับการสนับสนุนจากราชสำนัก ถูกใช้อย่างเป็นทางการในสมัยราชวงศ์ถังและซ่ง ยกตัวอย่างสนามแปลของพระถังเสวียนจั้ง [唐玄奘] (หรือพระถังซัมจั๋ง) มีการแบ่งตำแหน่งหน้าที่ในสนามแปลถึง 10 ตำแหน่ง และผู้เข้าร่วมการแปลกว่า 12 คน (อุษา โลหะจรรณ, 2551, น. 84-87; Fan, 2003, pp. 18-22) ส่วนทีมแปลของพระโลกเกษมหรือของพระนักแปลในยุคต้น มีตำแหน่งการแปลเพียงประมาณ 3-4 ตำแหน่งเท่านั้น

¹⁸ ศึกษาบทแปลชีวประวัติพระคังเซิงฮุย ในคัมภีร์เกาเจิงจ้วนได้จากบทความของ เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, ปิยาภรณ์ ว่องวรารณ และพรพิมล ศรีหมอก (2563, น. 105-138); เมธี พิทักษ์ธีระธรรม และคณะ (2565, น. 31-66)

ปัญญากว้างไกลเกินกว่า [นักแปลแห่งเยว่] จือทั้งสามได้เลย” [世稱天下博知，不出三支] (T2034,49.58c17) ข้อมูลนี้ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของพระนักแปลแต่ละยุค อีกทั้งทำให้เห็นถึงความสามารถที่โดดเด่นของพระโลกเกษม จนทำให้ท่านได้รับการยกย่องจากพระภิกษุในยุคหลัง

โดยสรุป ชีวิตประวัติของพระโลกเกษมที่บันทึกในคัมภีร์ทางประวัติศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือ คือ สารบัญ คัมภีร์ชุนชานจั้งจี้ และคัมภีร์ชีวประวัติเกาเซิงจ้วน มีข้อมูลน้อยมาก อีกทั้งข้อมูลบางส่วนยังไม่ชัดเจน หรือมีความขัดแย้งกันเอง เราจึงทำได้เพียงร่างภาพคร่าว ๆ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระโลกเกษม ถึงความเป็นไปได้ของชื่อเดิมว่า “โลกเกษม” หรือ “โลกัษม” มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่แคว้นเยว่จือ (ที่ยังไม่อาจจะระบุพิกัดได้ชัดเจน) ช่วงเวลาที่เดินทางเข้ามาและทำงานแปลในจีน ระหว่าง ค.ศ. 147-189 ได้ทำงานแปลร่วมกับพระจูฝูซั่ว และมีลูกศิษย์นามว่า จือเลียงเพียงเท่านั้น แต่รายละเอียดส่วนที่มีความสำคัญมากกว่า คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานของท่านที่ถือเป็นตัวแทนงานแปลคัมภีร์มหายานในยุคต้นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีน ดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

3. ผลงานการแปลคัมภีร์

3.1 รูปแบบงานแปล

การพิสูจน์งานแปลที่บันทึกบัญชีรายชื่อต่างๆ ระบุไว้ว่าคัมภีร์ใดเป็นผลงานแปลของพระโลกเกษม มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากคัมภีร์เหล่านี้เป็นกลุ่มคัมภีร์มหายานยุคต้น ที่สามารถใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งยุคคัมภีร์ (Chen, 2003, p. 68) เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์พัฒนาการของคัมภีร์มหายานในประเทศจีน และบนดินแดนในเส้นทางสายไหม ดังนั้นนักวิชาการจึงต้องทำงานอย่างหนักเพื่อยืนยันผลงานแปลของพระโลกเกษม วิธีการหนึ่งที่นักวิชาการเหล่านี้ใช้ในการวิเคราะห์ นอกเหนือจากการศึกษาจากบันทึกบัญชีรายชื่อคัมภีร์ต่าง ๆ (ดูหัวข้อ 3.2) คือการวิเคราะห์รูปแบบการแปล (translation style) ดังเช่นหลักการที่พระเต๋ออันใช้วิเคราะห์ผลงานของพระโลกเกษมว่า

“มีลักษณะคล้ายงานของพระโลกเกษม [เหตุเพราะ] พระสูตรเหล่านี้ต่างสามารถแสดงเนื้อหาตั้งแต่ได้อย่างละเอียด โดยมีได้แต่งภาษาเพิ่มเติม[ให้มีความสละสลวย]” [似識所出。凡此諸經，皆審得本旨，了不加飾。] (T2145,55.95c28-29)

พระจื่อหมิ่นตู้ [支愍度] พระภิกษุยุคราชวงศ์จิ้น [晉代] (ค.ศ. 266-420) ก็บรรยายลักษณะผลงานของพระโลกเกษมไว้ใน *บทนำศุรังคมสมาธิสูตร* [合首楞嚴經記] ที่ถูกบันทึกไว้ในชุนชานจั้งจี้ ใกล้เคียงกับท่านเต๋ออันว่า

“พระสูตรที่[พระโลกเกษม]แปลออกมานั้น มีความหลากหลาย [เนื้อหา]ล้าลึก เลิศล้ำเหนืออื่นใด [อีกทั้ง]ยังมีความจริงแท้ ไม่ปรากฏการเสริมแต่งภาษาแต่อย่างใด” [凡所出經，類多深玄，貴尚實中，不存文飾。] (T2145,55.49a20)

นอกจากนี้ หลักการอีกข้อที่ท่านจื่อหมิ่นตู้ใช้ในการวิเคราะห์ว่า ศุรังคมสมาธิสูตรฉบับที่หลงเหลือสืบทอดมาในช่วงเวลานั้นไม่ใช่งานแปลของพระโลกเกษม คือการที่ผลงานของพระโลกเกษมนั้น เป็นงานที่ “คุณลักษณะของ

อักษรมีภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตก¹⁹เป็นอันมาก” [辭質多胡音] (T2145,55.49a20) แต่พระสูตรฉบับนี้มีภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตกน้อย จึงไม่น่าจะใช้งานของพระโลกเกษม ทำให้เห็นว่างานของพระโลกเกษมจะเน้นที่การแปลเสียงจากคำศัพท์ดั้งเดิม มากกว่าการแปลด้วยความหมาย

นักวิชาการปัจจุบัน ยังคงยึดถือหลักการที่ใกล้เคียงกับวิธีการของพระเต๋ออันและพระจื่อหมินตูในการยืนยันผลงานของพระโลกเกษม คือ การวิเคราะห์รูปแบบการแปลเพื่อให้สามารถระบุได้ว่างานแปลใดบ้างเป็นผลงานของพระโลกเกษม เพื่อให้สามารถกำหนดช่วงเวลาการแปล และยุคของคัมภีร์ อันจะส่งผลต่อเนื่องทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของคัมภีร์ได้ โดยรูปแบบเฉพาะในงานแปลของพระโลกเกษมที่นักวิชาการสรุปออกมาได้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ใช้ภาษาพูด [口語] หรือภาษาพื้นบ้าน [俗語]

เนื่องจากพระโลกเกษมเป็นพระภิกษุชาวต่างชาติ ที่ไม่ได้มีความถนัดในการใช้ภาษาอักษรเหมือนกับชาวจีนที่มีการศึกษา งานแปลของท่านจึงเลือกใช้ภาษาที่ง่าย และไม่เป็นทางการ แทนที่จะใช้ภาษาอักษร [文言] (เป็นภาษาทางการที่แตกต่างจากภาษาพูดค่อนข้างชัดเจน) ที่มีความสวยงามและมีระดับสูงกว่า อย่างที่ชาวจีนนิยมใช้ในการรจนาคัมภีร์และบันทึกหนังสือทางการต่าง ๆ (Karashima, 2010, p. 226)

2) นิยมใช้การแปลโดยเสียง

ในขณะที่ท่านอ่านชื่อเกาเลือกใช้วิธีการแปลความหมายของศัพท์สำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาออกมา แต่ในส่วนชื่อเฉพาะต่าง ๆ จะใช้วิธีการแปลด้วยเสียง พระโลกเกษมกลับเลือกที่จะแปลศัพท์ทั้ง 2 กลุ่มนี้ด้วยเสียงทั้งหมด ทำให้งานแปลของท่านมีภาษาจีนที่เข้าใจยาก เช่น ใช้อักษร 湼和拘舍羅 (โหวเหอจวีเส่อหลัว) มาแปลเสียงของ “อุบายเภสัชลย” (เช่น T624,15.348c25; 358a6) และใช้ 阿耨多羅三耶三菩 (อาโน้วตั่วหลัวซานเย่ซานผู่) มาแปลเสียงของ “อนุตตรสัมมยัคคัมโพธิ” (เช่น T224,8.437a9; 438a19) เป็นต้น (Nattier, 2008, pp. 75-76; Chen, 2003, pp. 71-72)

3) แปลแบบรักษาไวยากรณ์ของภาษาต้นฉบับ

นอกจากการแปลศัพท์โดยเสียงแล้ว พระโลกเกษมยังใช้การแปลแบบรักษาไวยากรณ์ โดยยึดตามลำดับประโยคในคัมภีร์ดั้งเดิม ไม่ได้เรียบเรียงประโยคตามรูปแบบไวยากรณ์ในภาษาจีน เป็นอีกเหตุผลที่ทำให้งานของท่านเข้าใจได้ยาก และถูกนำมาแปลเพื่อปรับสำนวนใหม่หลายครั้ง (Karashima, 2010, pp. 226-237; Zhang & Zhang, 2018, pp. 63-68)

4) แปลจากกลอน (คาถา) เป็นร้อยแก้ว

พระโลกเกษมไม่ได้แปลโดยรักษารูปแบบของคาถาของคัมภีร์ต้นฉบับไว้ แต่ใช้วิธีการแบบเดียวกับของพระอ๋นซื่อเกา คือการแปลจากคาถาให้กลายเป็นร้อยแก้วแทน รูปแบบการแปลลักษณะนี้ เห็นได้ชัดเจนจากกรณีของ

¹⁹ ภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตก ในที่นี้แปลมาจากคำว่า 胡 ซึ่งในระยะแรกที่มีการแปลคัมภีร์ไปสู่อินเดียพบว่าคัมภีร์ต้นฉบับส่วนมากไม่ใช่ภาษาสันสกฤตแบบแผน แต่เป็นภาษาในตระกูลปรากฤต การใช้คำว่า 梵 และ 胡 ในคัมภีร์ยุคต้นเหล่านี้ยังไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ต่างกับคัมภีร์ที่พระถังเสวียนจั้งใช้แปลในช่วงยุคราชวงศ์ถัง ดังนั้นในที่นี้จึงแปลในภาพรวมว่า “ภาษาของดินแดนอาณาจักรตะวันตก” เช่นเดียวกับ 梵

คัมภีร์โลกานุวรรตนาสูตร [內藏百品經] ที่มีลักษณะของคัมภีร์ดั้งเดิมเป็นคาถาทั้งหมด (Harrison, 1993, p. 159) สาเหตุอาจมาจากข้อจำกัดของระดับภาษาจีนของท่าน ที่ยังไม่เพียงพอต่อการแปลคาถาที่มีความสละสลวย และต้องใช้ระดับภาษาที่สูงกว่าการแปลแบบร้อยแก้ว

โดยสรุป รูปแบบงานแปลของพระโลกเกษมเน้นการแปลแบบรักษาภาษาของคัมภีร์ต้นฉบับไว้ โดยการแปลคำศัพท์สำคัญและศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ด้วยวิธีการแปลเสียง อีกทั้งยังคงรักษาไวยากรณ์ของภาษาดั้งเดิมไว้ ไม่ได้ปรับภาษาตามรูปแบบไวยากรณ์ของภาษาจีน เป็นเหตุผลที่ทำให้พระเจ้าอันและพระเจื้อหมื่นตูขึ้นชมงานของท่านว่า สามารถรักษาเนื้อหาตั้งเดิมของคัมภีร์เอาไว้ได้ เนื่องจากไม่มีการเสริมแต่งภาษาให้สละสลวยเกินไป แต่ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้งานของท่านอ่านเข้าใจได้ยาก จนกระทั่งนักแปลรุ่นหลัง มีอุบาสกจือเขียน พระกุมารชีพ เป็นต้น ต้องนำงานของท่านกลับมาแปลซ้ำ

3.2 คัมภีร์ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มผลงานแปลของพระโลกเกษม

คัมภีร์ที่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นผลงานแปลของพระโลกเกษม เกาเจิงจ้วนระบุไว้จำนวน 3 คัมภีร์ ได้แก่ อัฐสาหัสริกาปรัชญาปารมิตาสูตฺร ศุริงคมสมาธิสูตร และปรตยุตปันนสมาธิสูตร ซึ่งล้วนแต่เป็นคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน มีรายละเอียดดังนี้

1) **อัฐสาหัสริกาปรัชญาปารมิตาสูตฺร (Aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāsūtra)** สำนวนแปลของพระโลกเกษม ใช้ชื่อภาษาจีนว่า “เต๋าสึงปั๋วเหฺร่อสุตฺร” [道行般若經] (ปรากฏอยู่ในพระมหาปิฎกไทโซ ลำดับผูกที่ 55 ลำดับคัมภีร์ที่ 224 มีจำนวนทั้งหมด 10 ผูก ถือเป็นพระสูตรแปลในกลุ่มปรัชญาสูตร [般若經] ที่สำคัญพระสูตรหนึ่งของฝ่ายมหายาน เนื้อหากล่าวถึงการบำเพ็ญปรัชญาปารมิตา (ปัญญาบารมี) ของพระโพธิสัตว์ โดยอาศัยศูนยตาเป็นพื้นฐานในการบรรลุการบำเพ็ญปฏิบัติทางปัญญา

2) **ศุริงคมสมาธิสูตร (Śūraṅgamasamādhi Sūtra)** สำนวนแปลของพระโลกเกษม ภาษาจีนใช้ชื่อว่า “โส่วเหลิงเหฺยียน” [首楞嚴] ย่อมาจาก “โส่วเหลิงเหฺยียนซานเมย์สุตฺร” [首楞嚴三昧經] ปัจจุบันสูญหายไปแล้ว ฉบับแปลภาษาจีนโบราณที่หลงเหลืออยู่ เป็นสำนวนแปลของพระกุมารชีพ อยู่ในพระมหาปิฎกไทโซ ลำดับผูกที่ 15 ลำดับคัมภีร์ที่ 642 มีเนื้อหากล่าวถึงศุริงคมสมาธิ และกล่าวถึงการทำสมาธิทั้งของโพธิสัตว์ยานและสาวกยาน

3) **ปรตยุตปันนสมาธิสูตร (Pratyutpanna หรือ Pratyutpannabuddhasammukhāvasthitasamādhi-sūtra)** เป็นพระสูตรที่อธิบายการปฏิบัติปรตยุตปันนสมาธิ ซึ่งเป็นการทำสมาธิเพื่อการเข้าถึงพระอมิตาภะพุทธเจ้า สำนวนแปลของพระโลกเกษม ภาษาจีนใช้ชื่อว่า “ปานโจวซานเมย์สุตฺร” [般舟三昧經] หรือเรียกโดยย่อว่า “ปานโจว” [般舟] ปรากฏอยู่ในพระมหาปิฎกไทโซ ลำดับผูกที่ 13 ลำดับคัมภีร์ที่ 417 จำนวน 1 ผูก และลำดับที่ 418 จำนวน 3 ผูก โดยปรตยุตปันนสมาธิสูตรทั้ง 2 ฉบับนี้ พระมหาปิฎกไทโซต่างระบุชื่อผู้แปลว่าคือพระโลกเกษม [後漢月支三藏支婁迦讖譯] ซึ่งจนถึงปัจจุบันก็ยังเป็นข้อถกเถียงระหว่างนักวิชาการ ที่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าพระโลกเกษมเป็นผู้แปลฉบับ 3 ผูก ส่วนฉบับ 1 ผูกเป็นการคัดลอกและย่อมาจากฉบับที่มีความยาวมากกว่า แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ (Hayashiya, 1941, pp. 554-578; Shizutani, 1974, pp. 301-302; Harrison, 1990, pp. 231-235)

นอกจาก 3 พระสูตรข้างต้นนี้ คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยังกล่าวถึงคัมภีร์ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งอีกสิบกว่าพระสูตร แต่ยกชื่อขึ้นมาเพียง 2 คัมภีร์เท่านั้น คือ อชาตศัตรูเกากฤตยวิโนทนาสูตร [阿闍世王] และกาศยปปริวรรต [寶積]²⁰ ต่อท้ายคัมภีร์ที่ระบุว่าพระโลกเกษมเป็นผู้แปล (T2059,50.324b16-18) เมื่อศึกษาลงในรายละเอียด คัมภีร์ “อีกสิบกว่าพระสูตร” ที่เกาเจิงจ้วนอ้างถึงนั้น แท้จริงแล้วคือกลุ่มคัมภีร์ที่ท่านเต้าอันระบุว่า “คล้ายงานของพระโลกเกษม” (似識所出) โดยคัมภีร์ชูซานจั้งจี้มีส่วนสารบัญชัคัมภีร์ (ผูกที่ 2) ได้เรียบเรียงรายชื่อพระสูตร จำนวน 14 พระสูตร 27 ผูก (T2145, 55.6b25)²¹ ว่าเป็นกลุ่มคัมภีร์ที่ไม่ระบุชื่อผู้แต่งในสมัยนั้น แต่อาจเป็นผลงานของพระโลกเกษม (T2145,55.6b10-27) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายชื่อ 14 คัมภีร์ที่ถูกระบุว่า เป็นผลงานแปลของพระโลกเกษมในคัมภีร์ชูซานจั้งจี้

ลำดับ	หมายเลข คัมภีร์ ²²	ชื่อคัมภีร์		จำนวน (ผูก)
		สันสกฤต/ไทย ²³	จีน	
1	T224	อัมฤสาหัตถิกาปรัชญาปารมิตาสูต	道行般若經	10
2	-----	ศุรังคมสมาธิสูตร	首楞嚴經	2
3	T418	ปรัตยตป็นสมาธิสูตร	般舟三昧經	1
4	T624	ทรมกีนนรราชปริปจฉาสูต	佉真陀羅經	2
5	-----	ปรัชญาปารมิตาสูต	遺曰說般若經方等部古品	1
6	-----	กวมหิงซานเมยสูตร	光明三昧經	1
7	T626	อชาตศัตรูเกากฤตยวิโนทนาสูตร	阿闍世王經	2
8	T350	กาศยปปริวรรต	遺曰(←日)摩尼寶經	1
9	T458	เทวินชูซือลี(มัญจุศรี)เวินผุซาสู่สูตร	文殊師利問菩薩署經	1
10	-----	มหาปรินิรวาณสูตร	胡般泥洹經	1

²⁰ คัมภีร์ “เป่าจี” [寶積] นั้น สามารถเทียบเคียงได้กับ “ฝัวซัวอี่เยวหมุหนี่เป่าสูตร” [佛說遺曰(←日)摩尼寶經] (T350) ในพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งพระสูตรนี้ Paul Harrison สันนิษฐานว่าชื่อคัมภีร์มาจาก “กาศยปปริวรรต” (Kāśyapaparivarta) ในภาษาสันสกฤต โดยเนื้อหาของพระสูตรนี้ภายหลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของ “ผู้ห่มผุซาสู่” [普明菩薩會] ใน “มหารัตนกฐสูตร” [大寶積經] (T310) ของพระโพธิธิ (菩提流志) ในสมัยราชวงศ์ถัง (唐 ค.ศ. 618-907) (Harrison, 1993, pp. 163-164)

²¹ ตัวเลข “14” มาจากจำนวนของรายชื่อคัมภีร์ที่ถูกอ้างถึงในคัมภีร์ชูซานจั้งจี้ แต่ฉบับไทโซเขียนตัวเลขกำกับไว้ตอนต้นเพียง “13 พระสูตร 27 ผูก” [右十三部，凡二十七卷。] (T2145,55.6b25)

²² “หมายเลขคัมภีร์” เป็นหมายเลขของคัมภีร์ที่ถูกเก็บรวบรวมไว้ในพระมหาปิฎกไทโซ โดยในจำนวน 14 คัมภีร์นั้น มีเพียง 9 พระสูตรที่ยังหลงเหลืออยู่ และถูกระบุไว้ว่าแปลโดยพระโลกเกษม แต่นอกจาก 9 พระสูตรนี้ ในพระมหาปิฎกไทโซ ยังมีอีก 2 คัมภีร์ที่ระบุชื่อผู้แปลเป็นพระโลกเกษม คือ จำเพียวิสูตร [雜譬喻經] และฝัวซัวอี่เลียงซิงจั้งผิงเติงเจิวสูตร [佛說無量清淨平等覺經] (Xiao, 2007, p. 23)

²³ ชื่อพระสูตรภาษาสันสกฤตอ้างอิงจาก Harrison (1993, pp. 135-177) หากไม่ปรากฏชื่อสันสกฤต จะใช้วิธีการแปลเสียงจากภาษาจีนเป็นไทย

ตารางที่ 2 รายชื่อ 14 คัมภีร์ที่ถูกระบุว่าเป็นผลงานแปลของพระโลกเกษมในคัมภีร์ซูชานจั้งจี้ (ต่อ)

ลำดับ	หมายเลข คัมภีร์ ²⁴	ชื่อคัมภีร์		จำนวน (ผูก)
		สันสกฤต/ไทย ²⁵	จีน	
11	T280	โศวชาสูตร	兜沙經	1
12	T313	อักษุภยตถาคตสยวยุหสูตร	阿閼佛國經	1
13	-----	เป๋ยเป๋นสูตร	李本經	2
14	T807	โลกานุวรรตนาสูตร	內藏百寶經	2

ทั้ง 14 คัมภีร์ในบันทึกบัญชีรายชื่อซูชานจั้งจี้ มีเพียง 12 รายชื่อที่พระเต้าอันเป็นผู้ระบุ โดยมี 3 คัมภีร์ (1-3 ตรงกันกับที่ระบุในเกาเจิงจ้วน ดังแสดงรายละเอียดไว้แล้วข้างต้น) เป็นคัมภีร์ที่ยังปรากฏอยู่ในยุคของพระเต้าอัน สามารถระบุได้แน่ชัดว่าพระโลกเกษมเป็นผู้แปล หรือเป็นหนึ่งในทีมแปล ส่วนอีก 9 คัมภีร์ (5, 7-14) ไม่มีการระบุชื่อผู้แปล แต่พระเต้าอันใช้การวิเคราะห์ลักษณะของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในการแปล แล้วคาดการณ์ว่าอาจจะเป็นงานแปลของพระโลกเกษม ส่วนที่เหลืออีก 2 พระสูตร ได้แก่ ทรุมกนิรราชปริปจฉาสสูตร และกวงหมิงซานเมยสูตร (4, 6) พระเต้าอันไม่ได้เป็นผู้บันทึกไว้ แต่พระเจียงโย่ว [僧祐] (ค.ศ. 445-518) นำรายชื่อมาจาก “บันทึกเก่า” [舊錄] มาเรียบเรียงรวมกันได้ 14 คัมภีร์

หลังจากยุคของพระเต้าอัน บันทึกบัญชีรายชื่อต่างๆ ก็พยายามที่จะรวบรวมรายชื่อคัมภีร์แปลของนักแปลคนสำคัญ โดยวิธีการอ้างอิงจากบันทึกบัญชีรายชื่อในยุคก่อน รวมทั้งใช้วิธีการวิเคราะห์ลักษณะงานแปล แล้วรวบรวมรายชื่อที่เป็นไปได้บันทึกไว้ คัมภีร์ยุคหลังที่บันทึกผลงานแปลของพระโลกเกษม ระบุจำนวนที่แตกต่างกันออกไป เช่น บันทึกต้าถังเน่ยเตี้ยน [大唐內典錄] (ค.ศ. 664) ระบุจำนวน 21 ฉบับ 63 ผูก (T2149,55.220c11) บันทึกไคเยหวียนซือเจี๋ย [開元釋教錄] (ค.ศ. 730) ระบุจำนวน 23 ฉบับ 67 ผูก (T2154,55.479a7) เห็นได้ชัดว่าบันทึกเหล่านี้ระบุจำนวนคัมภีร์ไว้มากกว่าที่พระเต้าอันได้ระบุไว้กว่า 2 เท่า แต่เนื่องจากช่วงเวลาของคัมภีร์เหล่านี้ มีระยะห่างจากยุคสมัยของพระโลกเกษมมากเกินไป ทำให้ความน่าเชื่อถือของข้อมูลน้อยลงตามไปด้วย

นักวิชาการปัจจุบันพยายามวิเคราะห์คัมภีร์แปลของพระโลกเกษม เพื่อระบุผลงานที่แท้จริงของท่าน โดยใช้รายชื่อ 14 คัมภีร์ ในบันทึกบัญชีรายชื่อซูชานจั้งจี้เป็นตัวตั้ง แล้วระบุว่าคัมภีร์ใดบ้างที่น่าจะเป็นผลงานของพระโลกเกษม ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างความเห็นของนักวิชาการบางส่วน ได้แก่ Lu Cheng (1979) Ren Ji Yu (1985) Erik

²⁴ “หมายเลขคัมภีร์” เป็นหมายเลขของคัมภีร์ที่ถูกเก็บรวบรวมไว้ในพระมหาปิฎกไทโซ โดยในจำนวน 14 คัมภีร์นั้น มีเพียง 9 พระสูตรที่ยังหลงเหลืออยู่ และถูกระบุไว้ว่าแปลโดยพระโลกเกษม แต่นอกจาก 9 พระสูตรนี้ ในพระมหาปิฎกไทโซ ยังมีอีก 2 คัมภีร์ที่ระบุชื่อผู้แปลเป็นพระโลกเกษม คือ จำปียวิสูตร [雜譬喻經] และฝัวซัวอู่เลียงจิงจั้งผิงเติงเจ่วสูตร [佛說無量清淨平等覺經] (Xiao, 2007, p. 23)

²⁵ ชื่อพระสูตรภาษาสันสกฤตอ้างอิงจาก Harrison (1993, pp. 135-177) หากไม่ปรากฏชื่อสันสกฤต จะใช้วิธีการแปลเสียงจากภาษาจีนเป็นไทย

Zürcher (1991) Paul Harrison (1993) และ Jan Nattier (2008) เกี่ยวกับการแปลที่เป็นของพระโลกเกษม รวมทั้งผลงานแปลที่คาดว่าน่าจะสูญหายไปแล้ว เพราะไม่มีหลักฐานหลงเหลือมาถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 3 ความเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับผลงานแปลคัมภีร์ของพระโลกเกษม

งานวิจัย	คัมภีร์ที่เป็นผลงานของพระโลกเกษม														รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Lu Cheng (1979)	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	9
Ren Ji Yu (1985)	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	9
Erik Zürcher (1991)	1	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	8
Paul Harrison (1993)	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	9
Jan Nattier (2008)	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	9

หมายเหตุ เลขลำดับคัมภีร์ตรงกับรายชื่อคัมภีร์ในตารางที่ 2

1 = เป็นผลงานแปลของพระโลกเกษม 0 = เป็นคัมภีร์ที่สูญหาย

ความเห็นของนักวิชาการแต่ละท่านเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ยอมรับจำนวน 8-9 พระสูตร ว่าเป็นงานแปลของพระโลกเกษม โดยรายชื่อพระสูตรในตารางที่ 2 อัฐสภาสรีการปฐกปาฐิตาสูตร (1)²⁶ เป็นคัมภีร์เดียวที่นักวิชาการเห็นตรงกันอย่างไม่มีข้อสงสัย ว่าเป็นผลงานแปลของพระโลกเกษมจริง อีกทั้งยังมีการระบุแน่ชัดตั้งแต่สมัยของพระเต๋าอัน เช่นเดียวกันกับ ปรัตยุดป็นสมาธิสูตร (3) เพียงแต่ยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับฉบับ 1 ผูก และฉบับ 3 ผูก (Ren, 1985, p. 468) อีกทั้ง Harrison และ Nattier ก็เห็นตรงกันว่าปรัตยุดป็นสมาธิสูตร ฉบับ 3 ผูก มีบางส่วนที่ถูกปรับแก้หลังยุคของพระโลกเกษม ไม่ใช่เนื้อหาดั้งเดิมที่พระโลกเกษมแปลไว้ทั้งหมด (Harrison, 1993, pp. 141, 166; Nattier, 2008, pp. 73-89)

คัมภีร์ที่พระเชิงโยวระระบุว่าสูญหายไปแล้ว นอกจากศุริงคมสมาธิสูตร (2) ยังมี ทรมกนิรรราชปริพจฉาสสูตร (4) ปรัชญาปารมิตาสูตร (5) มหาปริณิรวาณสูตร (10) และเปยเป็นสูตร (13) แต่คัมภีร์ทรมกนิรรราชปริพจฉาสสูตรที่พระเชิงโยวระระบุว่าหายไปแล้วในยุคของท่าน กลับถูกเก็บรักษาสืบต่อมา ปัจจุบันถูกรวบรวมไว้ในพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งนักวิชาการต่างก็เห็นตรงกันว่า ทรมกนิรรราชปริพจฉาสสูตรฉบับที่หลงเหลืออยู่นี้เป็นของพระโลกเกษม มีเพียง Zürcher ที่ไม่ได้ระบุความเห็นเกี่ยวกับคัมภีร์นี้ไว้ (Zürcher, 1991, pp. 356-378) ทำให้จำนวนผลงานแปลของพระโลกเกษมที่ Zürcher ยอมรับคงเหลือจำนวนเพียง 8 พระสูตรต่างจากนักวิชาการท่านอื่น ๆ

Jan Nattier (2008) ยอมรับรายชื่อ 9 พระสูตร ว่าเป็นผลงานของพระโลกเกษม แต่แยกคัมภีร์เหล่านี้ออกเป็น 3 ชั้น ตามลำดับความน่าเชื่อถือ ดังนี้

²⁶ ตัวเลข (1) ในวงเล็บท้ายชื่อพระสูตร แสดงลำดับพระสูตรตามตารางที่ 2 (หลังจากนี้จะใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวในลักษณะเดียวกัน)

1) **คัมภีร์หลัก (Core texts)** เป็นกลุ่มพระสูตรที่ถือเป็นตัวแทนผลงานแปลของพระโลกเชษมอย่างแท้จริง ประกอบด้วย อัมมสาหัสสริกาปริชญาปารมิตาสูต (1) และปริตยุตป็นนสมาธิสูตร (3) แม้ว่าทั้ง 2 พระสูตรนี้เอง ก็ยังมีร่องรอยของการถูกปรับแก้ในภายหลังอยู่บ้าง

2) **คัมภีร์ชั้นที่ 2 (Second-tier texts)** ประกอบด้วย กาศยปปวิวรรต (8) เหวินชือลี่เว็นผู้เข้าสู่สูตร (11) และ โลกานุวรรตนาสูตร (14) ซึ่งมีความใกล้เคียงกับคัมภีร์หลักมาก แต่ยังมีบางส่วนที่มีลักษณะแตกต่างออกไป

3) **คัมภีร์ชั้นที่ 3 (Third-tier texts)** ประกอบด้วย ทรมกนิรราชปริปัญญาสูตร (4) และ อชาตศัตรูเกากฤตยวิทนนาสูตร (7) ที่มีความแตกต่างจากลักษณะงานแปลของพระโลกเชษมมากกว่า 2 ชั้นแรก (pp. 73-89)

นอกจากรายละเอียดเหล่านี้ Nattier ยังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ อักโขภยตถาคตัสสยวุธสูตร (12) ว่า ถ้าหากพระสูตรนี้เป็นหนึ่งในผลงานของพระโลกเชษมจริง แต่ก็น่าจะถูกรับแก้ไขโดยใครบางคนในภายหลัง เพราะแม้ว่าส่วนร้อยแก้วจะมีลักษณะใกล้เคียงกับงานแปลของพระโลกเชษม แต่ในส่วนของบทกลอนนั้นกลับต่างออกไป (Nattier, 2008, pp. 85-86; 88)

โดยสรุป รายชื่อคัมภีร์ทั้ง 14 ที่อาจจะเป็นผลงานของพระโลกเชษม นอกจากฉบับที่สูญหายไปแล้ว นักวิชาการต่างให้การยอมรับว่าคัมภีร์ที่ยังคงหลงเหลือสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เป็นผลงานแปลของพระโลกเชษมจริง เพียงแต่มีรายละเอียดข้อสงสัยในแต่ละพระสูตรแตกต่างกันไป สาเหตุหลักมาจากการถูกปรับแก้โดยคนยุคหลังระหว่างการคัดลอกสืบทอดมา ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วคัมภีร์เหล่านี้ก็สามารถยืนยันได้ว่าถูกแปลตั้งแต่ยุคของพระโลกเชษม ในช่วงราชวงศ์ฮั่นตะวันออกตอนปลาย

4. คุณูปการ

คุณูปการของพระโลกเชษม มีผลงานด้านการแปลคัมภีร์เป็นหัวใจหลัก และเป็นเหตุผลที่ทำให้พระฮุยเจี๋ยบันทึกชีวประวัติของท่านลงในหมวด “[พระภิกษุผู้มีคุณูปการในการ] แปลพระสูตร” [譯經] ในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน แต่ในส่วนของการรายละเอียดนั้น เนื่องจากท่านเป็นพระภิกษุรูปแรกที่แปลคัมภีร์ฝ่ายมหายานออกมาเผยแพร่จนทำให้แนวคิดสำคัญอย่าง “ปริชญาปารมิตา” ถูกถ่ายทอดออกไปเป็นวงกว้างในสังคมจีน จึงถือได้ว่างานแปลของท่านเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาในแผ่นดินจีน อีกทั้งยังมีอิทธิพลอย่างมากต่องานแปลในยุคต่อ ๆ มา โดยคุณูปการของพระโลกเชษมในด้านต่าง ๆ อาจสามารถสรุปได้ดังนี้

1) เผยแพร่คัมภีร์ฝ่ายมหายาน

ชื่อเสียงของพระโลกเชษมโดดเด่นเคียงคู่กับของพระอันซือเกา โดยในขณะที่พระอันซือเกาเผยแพร่คัมภีร์แนวปฏิบัติ พระโลกเชษมเลือกที่จะแปลคัมภีร์ฝ่ายมหายาน และเนื่องจากท่านเป็นพระภิกษุรูปแรก ๆ ที่แปลคัมภีร์ฝ่ายมหายาน จึงถูกมองว่าอาจเป็นพระภิกษุรูปแรกที่นำพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเข้าสู่แผ่นดินจีน

งานแปลคัมภีร์ในช่วงที่พระพุทธศาสนาเพิ่งเผยแพร่เข้ามาในจีนยุคต้นยังมีจำนวนไม่มาก ด้วยข้อจำกัดทางด้านความยากลำบากในการเดินทาง ทำให้คัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ถูกนำเข้ามาในจีนยังมีไม่มาก อีกทั้งยังมีข้อจำกัดทางด้านภาษา ที่มีความแตกต่างค่อนข้างมากระหว่างตระกูลภาษาของเมืองต่าง ๆ บนเส้นทางสายไหม (รวมถึงภาษาอินเดีย) เมื่อเทียบกับภาษาจีน ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งตระกูลภาษาต้นทางที่เป็นภาษาคัมภีร์พระพุทธศาสนา กับภาษาปลายทาง คือภาษาจีน ในช่วงยุคต้นจึงมีน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย ดังนั้น คัมภีร์แปลในยุค

ราชวงศ์ฮั่นตะวันออกจึงยังมีจำนวนน้อยอยู่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลในบันทึกบัญชีรายชื่อขุนนางจิ้งจี้ หากไม่นับรวม คัมภีร์สี่สิบสองบทสูตร²⁷ พบว่าในสมัยของจักรพรรดิฮั่นหวั่น (ค.ศ. 147-167) ถึงสมัยของจักรพรรดิฮั่นหลิง (ค.ศ. 168-189) มีคัมภีร์แปลจื๋นรวมได้ 53 ฉบับ 73 ผูก ในจำนวนนี้มีผลงานที่พระอานซือเกาเป็นผู้แปลจำนวน 34 ฉบับ 40 ผูก [三十四部, 凡四十卷] (T2145,55.6b4 แต่นับได้จริง 35 ฉบับ 41 ผูก) คิดเป็นร้อยละ 66 ของผลงานทั้งหมด ส่วนผลงานที่พระโลกเกษมแปลออกมามีจำนวน 13 ฉบับ 27 ผูก [十三部, 凡二十七卷] (T2145,55.6b25 แต่นับได้จริง 14 ฉบับ 27 ผูก) คิดเป็นร้อยละ 25 ซึ่งผลงานของท่านทั้ง 2 รวมกันได้ถึงประมาณร้อยละ 90 ของผลงานแปลทั้งหมดในยุคนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่พระอานซือเกาและพระโลกเกษมจะได้รับการยกย่องอย่างมากจากพระภิกษุในยุคหลัง ในฐานะที่มีความโดดเด่นในการสร้างผลงานแปลที่เป็นต้นแบบให้กับงานแปลในยุคต่อ ๆ มา

งานแปลของพระโลกเกษมเมื่อเทียบกับของพระอานซือเกา แม้ว่าถ้านับตามจำนวนพระสูตรจะมีจำนวนน้อยกว่าครั้งหนึ่ง แต่ในขณะที่งานของพระอานซือเกาโดยมากเป็นพระสูตรสั้น มีความยาวเพียง 1-2 ผูก งานแปลของพระโลกเกษมกลับมีความยาวมากกว่า โดยเฉพาะคัมภีร์อักษุสาหัสริกาปรัชญาปารมิตาสูต ที่มีควมยาวถึง 10 ผูกด้วยกัน ซึ่งเมื่อเทียบกันด้วยจำนวนผูกแล้ว มีจำนวนน้อยกว่าของพระอานซือเกาเพียงเล็กน้อย คือน้อยกว่าร้อยละ 30 เท่านั้น นอกจากนี้ แม้ว่าพระโลกเกษมจะอ้างอิงคำศัพท์จำนวนมากจากงานแปลของพระอานซือเกา (Nattier, 2008, p. 75) แต่เนื่องจากคัมภีร์ที่ท่านแปลเป็นของฝ่ายมหายาน คำศัพท์เฉพาะหลายคำจึงไม่อาจพบหาได้จากงานแปลของพระอานซือเกาที่เป็นคัมภีร์แนวปฏิบัติ พระโลกเกษมจึงต้องพยายามถ่ายทอดแนวคิดของฝ่ายมหายานออกมาเป็นภาษาจีนด้วยตัวของท่านเอง ซึ่งคำแปลศัพท์เฉพาะของฝ่ายมหายานของพระโลกเกษม ก็กลายมาเป็นต้นแบบให้กับงานแปลคัมภีร์จีนในยุคหลัง ที่เน้นการแปลคัมภีร์ของฝ่ายมหายานเป็นหลักอีกด้วย

2) เผยแพร่แนวคิดของฝ่ายมหายาน

คัมภีร์แปลของพระโลกเกษมทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งยุคของคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เนื่องจากเป็นคัมภีร์ฝ่ายมหายานเพียงกลุ่มเดียวที่แพร่หลายในสังคมจีนช่วงยุคราชวงศ์ฮั่น จึงถือเป็นตัวแปรสำคัญต่อการศึกษาพัฒนาการของพระพุทธศาสนา และแนวคำสอนของฝ่ายมหายานในจีน ทั้งในยุคราชวงศ์ฮั่น และยุคต่อ ๆ มา

คัมภีร์ที่พระโลกเกษมเลือกแปลออกมาเป็นภาษาจีนนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของพระสูตรมหายานขนาดยาว 3 ฉบับ ได้แก่ ปรัชญาปารมิตาสูต [般若經, Prajñāpāramitā sūtra] มหารัตนกุฎาสูต [大寶積經, Mahāratnakūṭa Sūtra] และอวตังสกสูตร [華嚴經, Avatamsaka Sūtra] ที่เป็นคัมภีร์สำคัญในการเผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาของฝ่ายมหายาน โดยรายชื่อพระสูตรในตารางที่ 2 อักษุสาหัสริกาปรัชญาปารมิตาสูต (1) เป็นส่วนของเนื้อหา อันเป็นหัวใจของคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูต ส่วนปริตยุตปันนสมาธิสูตร (3) กาศยปปริวรรต (8) และอีกโขภยตถาคตัสยวายุหสูตร (12) ทั้ง 3 คัมภีร์ ต่างเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญของ มหารัตนกุฎาสูต และคัมภีร์ไต้วาซุต (11) ก็ยังเป็นส่วนนำหลักของคัมภีร์อวตังสกสูตร อีกด้วย นอกจากนี้ สุรัจกสมสมาธิสูตร (2) ที่สูญหายไปแล้ว เมื่อรวมเข้ากับ

²⁷ “คัมภีร์สี่สิบสองบทสูตร” [四十二章經] ตามบันทึกในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน ถือเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาแปลจื๋นฉบับแรก แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านหลักฐาน นักวิชาการหลายท่านยังตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเรื่องช่วงเวลา และผู้แปลคัมภีร์ฉบับนี้อยู่ ดังนั้น จึงยังไม่สามารถระบุแน่ชัดถึงเวลาที่คัมภีร์ฉบับนี้ถูกแปลออกมาได้ ศักยารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากบทความของ วิไลพร สุจริตธรรมกุล และประภากร พนัสติษฐ์ (2565, น. 114-131)

ทรมกัณนรราชปริพจน์สูตร (4) อชาตศัตรูเกกาทถยวินทนาสูตร (7) เหวินชวี่ลี้เถินผู้ช่าสูตร (9) และโลกานุวรรตนาสูตร (14) ก็กลายเป็นกลุ่มคัมภีร์หลักที่เผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับ **พระมัญจุศรีโพธิสัตว์** [文殊師利菩薩, Mañjuśrī-bodhisattva] (หรือ “เหวินชวี่ลี้ผู้ช่า”) พระโพธิสัตว์องค์สำคัญองค์หนึ่งของฝ่ายมหายาน (Xiao, 2007, p. 23)

ด้วยเหตุที่คัมภีร์แปลของพระโลกเกษม มีส่วนประกอบสำคัญของแนวคิดหลักของฝ่ายมหายานดังกล่าว ในช่วงระหว่างปลายศตวรรษที่ 3 จนถึงต้นศตวรรษที่ 4 ที่แนวคิด “ปรัชญาปารมิตา” และ “หลักศูนยตา” ถูกเผยแพร่และมีอิทธิพลสูงสุด จนกระทั่งสามารถแทรกซึมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของความคิด และแนวทางการใช้ชีวิตของชนชั้นสูงในสังคมจีนได้ คัมภีร์เหล่านี้จึงได้รับความสนใจ และถูกนำมาแปลซ้ำอีกหลายต่อหลายครั้งในช่วงเวลานั้น (Zürcher, 1959, p. 35)

3) เป็นต้นแบบให้กับพระนักแปลรุ่นหลัง

ความเห็นเกี่ยวกับงานแปลที่ดีและมีคุณค่า มีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่ครั้งโบราณ ในช่วงยุคแรกของการแปล เนื่องจากคุณสมบัติด้านภาษาของผู้แปลมีอยู่จำกัด การศึกษาภาษาที่สอง คือภาษาจีน ที่มีความแตกต่างกับตระกูลภาษาดั้งเดิมของพระภิกษุชาวต่างชาติค่อนข้างมาก ทำให้ได้โดยยากและขาดเครื่องมือช่วย อีกทั้งแนวคิดของจวงจื่อ [莊子] เกี่ยวกับภาษาและการอธิบายที่ให้ความสำคัญกับความหมายมากกว่าสำนวนภาษา [得意忘言] ยังมีอิทธิพลในสังคมจีน ทำให้การแปลในยุคนี้ให้ความสำคัญกับการแปลตรงตัว [直譯] ที่สามารถรักษาแก่นแท้ของคัมภีร์ดั้งเดิมไว้ได้ มากกว่าที่จะสนใจตกแต่งภาษาให้สละสลวย (Fan, 2013, pp. 22-27) เป็นสาเหตุที่พระเต๋ออัน ชื่นชมผลงานของพระโลกเกษมว่า “สามารถแสดงเนื้อหาดั้งเดิมได้อย่างละเอียด โดยมีได้แต่งภาษาเพิ่มเติม[ให้มีความสละสลวย]” (T2145,55.95c28-29)

ในยุคต่อมาที่เริ่มมีคัมภีร์แปลออกมามากขึ้น ผู้ศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาต้องประสบกับปัญหาที่ไม่สามารถทำความเข้าใจความหมายของคัมภีร์แปลรุ่นก่อนได้ เนื่องจากเป็นการแปลคำต่อคำแบบรักษาไวยากรณ์ดั้งเดิมไว้ อีกทั้งยังใช้การแปลโดยเสียงเป็นจำนวนมาก ทำให้อ่านเข้าใจได้ยาก อุบาสกจื่อเชียน [支謙] นักแปลคนสำคัญในยุคสามก๊ก [三國] (ค.ศ. 220-280) เห็นว่างานแปลที่ดีจะต้องสามารถสื่อสารแก่นแท้ของคัมภีร์ และยังต้องใช้ภาษาที่งดงามให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจความสำคัญ และยอมรับเนื้อหาเหล่านั้นได้โดยง่าย จึงเกิดผลงานแปลใหม่ของคัมภีร์อักษุสาหสรีกาปรัชญาปารมิตาสูตร สำนวนแปลของจื่อเชียน ใช้ชื่อว่า ต้าหมิงตู่สูตร [大明度經] มีสำนวนแปลที่งดงาม ราบรื่น ง่ายต่อการอ่านทำความเข้าใจ (Zhang, 2007, p. 111) อย่างไรก็ตาม งานแปลของจื่อเชียนไม่ใช้การแปลจากภาษาต้นฉบับ แต่นำอักษุสาหสรีกาปรัชญาปารมิตาสูตร หรือเต๋าสังปั๋วเหอสูตร [道行般若經] สำนวนแปลของพระโลกเกษมมาปรับปรุงใหม่ นอกจากนี้ คัมภีร์เดียวกัน สำนวนแปลของพระถ่านหมวี่ [曇摩埤] และพระจูฝัวเนี่ยน [竺佛念] ใช้ชื่อว่า หมวี่เหอปั๋วเหอเชาสูตร [摩訶般若鈔經] (ค.ศ. 382) ก็ใช้เต๋าสังปั๋วเหอสูตรของพระโลกเกษม มาเทียบกับต้นฉบับภาษาเดิม แล้วทำการปรับแก้คำศัพท์และสำนวนในส่วนที่อ่านยาก หรือใช้ภาษาที่เก่าเกินไป ให้ทันสมัยขึ้น (Karashima, 2010, p. 226) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คัมภีร์ที่พระโลกเกษมเลือกมาแปลนั้น มีความสำคัญต่อการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาปารมิตาของฝ่ายมหายานมาก แม้ว่าสำนวนแปลของท่านจะอ่านเข้าใจได้ยาก ด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ทำให้เครื่องมือช่วยแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาในยุคของท่านมีจำกัด แต่ก็ยังถือเป็นผลงาน

แปลชั้นสำคัญ ที่เป็นทั้งต้นแบบและเครื่องมือให้กับสำนวนแปลฉบับต่าง ๆ ของคัมภีร์เดียวกันในยุคหลัง เป็นผลให้เกิดพัฒนาการงานแปลของคัมภีร์ฝ่ายมหายาน จนกลายเป็นแนวคิดกระแสหลักของพระพุทธศาสนาในประเทศจีนในเวลาต่อมา

สรุปและอภิปรายผล

จากจุดเริ่มต้นของชีวประวัติพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเซิงจ้วน เมื่อใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ รวมทั้งงานวิจัยของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ศึกษาลงลึกถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ทำให้มองเห็นภาพรวมเกี่ยวกับชีวประวัติของท่านได้ชัดเจนขึ้น ทั้งด้านของชื่อในภาษาเดิม พื้นเพ และช่วงยุคสมัยที่ท่านเดินทางมาเผยแผ่และทำงานแปลในเมืองจีน ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานการแปลของท่านก็มีความสำคัญอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่พระโลกเกษมเป็นพระนักแปลที่มีความสำคัญเคียงคู่กับพระอ้นชื่อเกา แต่กลับมีผลงานแปลที่สามารถยืนยันได้แน่ชัดในยุคของพระเจ้าอานเปียง 3 ฉบับเท่านั้น ซ้ำร้าย 1 ใน 3 ฉบับนั้น ยังสูญหายไปตั้งแต่ยุคของพระเจ้าโยวออีกด้วย รายชื่อคัมภีร์ที่ได้เพิ่มเติมจากคัมภีร์ซูซานจั้งจีทำให้เห็นว่า แท้จริงแล้วงานแปลของพระโลกเกษมอาจมีมากถึง 14 คัมภีร์ (หรือมากกว่านั้นแต่สูญหายไปแล้ว) การวิเคราะห์ด้วยหลักฐานบันทึกต่าง ๆ และจากรูปแบบงานแปลของนักวิชาการหลายท่าน ทำให้สามารถยืนยันได้ว่า นอกจากคัมภีร์ที่สูญหายไปแล้ว รายชื่อคัมภีร์ที่ระบุไว้ในคัมภีร์ซูซานจั้งจีน่าจะเป็นผลงานของพระโลกเกษมจริงทั้งหมด แต่เนื่องจากผ่านการคัดลอกสืบต่อมาเป็นเวลายาวนานนับพันปี ทำให้เนื้อหาบางส่วนถูกปรับแก้ และเปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะงานของพระโลกเกษม

ข้อสรุปเกี่ยวกับผลงานแปลของพระโลกเกษม ส่งผลให้คุณภาพการของท่านปรากฏเด่นชัด ทั้งในด้านการบุกเบิกเผยแพร่วรรคคัมภีร์และแนวคิดฝ่ายมหายาน ในช่วงเวลาที่ท่านทำงานแปลเป็นไปได้โดยยากลำบาก จำนวนของงานแปล เมื่อนับตามจำนวนผู้ก็มีมากถึงเกือบร้อยละ 40 เทียบกับผลงานแปลทั้งหมดในยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันออก นอกจากนี้ งานของท่านยังถือเป็นต้นแบบ และเป็นเครื่องมือให้เกิดการพัฒนาการแปลคัมภีร์ฝ่ายมหายานในยุคต่อ ๆ มา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการวางรากฐานพระพุทธศาสนาให้กับแผ่นดินจีนได้อย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยชิ้นนี้ได้ผลการวิจัยและข้อสรุปจากเอกสารคัมภีร์ และงานวิจัยของนักวิชาการเท่าที่มีปรากฏในปัจจุบัน หากมีการค้นพบเอกสารหรือหลักฐานอื่นใดที่มีน้ำหนักมากกว่า อาจทำให้ข้อสรุปเกี่ยวกับจำนวนและลักษณะของผลงานแปลของพระโลกเกษมมีการเปลี่ยนแปลง

2. งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นเพียงการศึกษาวิเคราะห์ชีวประวัติของพระโลกเกษมเท่านั้น แต่ในส่วนของประวัติพระและอุปาสกนักแปลเสริม ไม่ได้ทำการวิเคราะห์ลงในรายละเอียด อย่างไรก็ตาม ชีวประวัติเหล่านี้มีความสำคัญไม่แพ้ของพระโลกเกษม ดังนั้น หากมีโอกาสในการศึกษาวิเคราะห์เพิ่มเติม ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในยุคแรกของจีนมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ได้บทถอดความชีวประวัติพระโลกเกษมในคัมภีร์เกาเซิงจ้วน จากภาษาจีนโบราณเป็นภาษาไทย ที่ยังไม่เคยถูกแปลและเผยแพร่เป็นภาษาไทยมาก่อน
2. ได้องค์ความรู้ด้านการศึกษาและวิเคราะห์ผลงานแปลคัมภีร์จีนโบราณ จากการวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบของภาษาที่ใช้แปล รวมไปถึงการศึกษาจากหลักฐานแวดล้อมภายนอกที่เป็นคัมภีร์จีนโบราณต่าง ๆ เช่น กลุ่มบันทึกบัญชีรายชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกจีน (Scriptural Catalogues) หรือ กลุ่มคัมภีร์ชีวประวัติพระภิกษุ (Hagiography) เป็นต้น
3. ได้ความรู้เกี่ยวกับคุณูปการของพระโลกเกษม พระนักแปลคนสำคัญในยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ที่เป็นผู้ริเริ่มการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งองค์ความรู้นี้มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ที่มีผลต่อพัฒนาการด้านการแปลคัมภีร์มหายานในจีนในยุคต่อ ๆ มาเป็นอย่างมาก

เอกสารอ้างอิง

- เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, ปิยาภรณ์ ว่องวรารากร และพรพิมล ศรีหมอก. (2563). ชีวประวัติพระคังเซิงฮุยในคัมภีร์เกาเซิงจ้วนแปล (1): การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระคังเซิงฮุย ในรัชสมัยพระเจ้าซุนกวน ยุคสามก๊ก. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 27(2), 104-138.
- เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, ปิยาภรณ์ ว่องวรารากร และพรพิมล ศรีหมอก. (2565). ชีวประวัติพระคังเซิงฮุยในคัมภีร์เกาเซิงจ้วนแปล (2): ตอนผลกระทบของพระเจ้าซุนโฮที่ลบหลู่พระพุทธรูป. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 29(1), 31-66.
- วิไลพร สุจริตรธรรมกุล และประภากร พนัสดิษฐ์. (2565). การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคัมภีร์สี่สิบสองบทสูตร. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์* 17(2), 114-131.
- อุษา โลหะจรรยา. (2551). *พระถังซัมจั๋ง ชีวิตจริงไม่อิงนิยาย*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- Bagchi, P.C. (1927). *Le canon bouddhique en Chine: Les traducteurs et les traductions*. Paris: Geuthner.
- Bunyū, N. [南条文雄]. (1883). *A catalogue of the Chinese translation of the Buddhist Tripitaka, the sacred canon of the Buddhists in China and Japan*. Oxford: Clarendon Press.
- Cao, T. [曹婷]. (2016). *The Monographic Study of Vocabulary and Grammar of Lokaksema's Translation of the Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitāsūtra* [支婁迦讖譯《道行般若經》詞彙語法專題研究] (Unpublished doctoral dissertation). Zhejiang University.

- Chen, M. [陳明]. (2003). A Preliminary Study on the Sanskrit-Chinese Texts of the “Ajātaśatrukaukṛtya vinodana sūtra” [梵漢本《阿闍世王經》初探]. *Journal of Xinjiang Normal University (Social Science)*, 24(2), 68-73.
- Dean, R. (2022). *The Stone Tower: Ptolemy, the Silk Road, and a 2000-Year-Old Riddle*. Delhi: Penguin Viking.
- Fan, J.J. [范晶晶]. (2013). *A Study on Chinese Tripitaka Translation Studios in China: from 179 to 1082* [中國古代佛經漢譯譯場研究——從公元 179 至 1082 年] (Unpublished doctoral dissertation). Peking University.
- Grousset, R. (1970). *The Empire of the Steppes: A History of Central Asia* (N. Walford, Trans.). New Brunswick: Rutgers University Press.
- Guo, P. [郭鵬]. (1986). *Buddhism in the Han, Wei, Jin, Northern and Southern Dynasties* [漢魏兩晉南北朝佛教]. Shandong: Qilu Shushe Chubanshe.
- Harrison, P. (1990). *The Samādhi of Direct Encounter with the Buddhas of the Present*. Tokyo: The International Institute for Buddhist Studies.
- Harrison, P. (1993). The Earliest Chinese Translations of Mahāyāna Buddhist Sūtras: Some Notes on the Works of Lokakṣema. *Buddhist Studies Review*, 10(2), 135-177.
- Hayashiya, T. [林屋友次郎]. (1941). *A Study on Buddhist Scriptural Catalogues, Vol.1* [經錄研究前篇]. Tokyo: Jimbocho Book Center.
- Karashima, S. [辛嶋靜志]. (2010). A Study of the Language of the Early Chinese Buddhist Translations: Comparison between the translations by Lokakṣema and those by Zhi Qian [早期漢譯佛典的語言研究：以支婁迦讖及支謙的譯經對比為中心]. *Journal of Chinese Language History*. 225-237.
- Lancaster, L.R. (1968). *An Analysis of the Aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāsūtra from the Chinese Translations*. University of Wisconsin.
- Lu, C. [呂澂]. (1979). *A Brief Introduction to the Origin and Development of Chinese Buddhism* [中國佛學源流略講]. Beijing: Zhonghua Shuju.
- Nattier, J. (2008). *A Guide to the Earliest Chinese Buddhist Translations Texts from the Eastern Han and Three Kingdoms Periods*. The International Research Institute for Advanced Buddhology Soka University.
- Ren, J.Y. [任繼愈]. (1985). *History of Chinese Buddhism* [中國佛教史]. Beijing: China Academy of Social Scienc Press.

- Shizutani, M. [靜谷正雄]. (1974). *The Process of Establishing Early Mahāyāna Buddhism* [初期大乘佛教の成立過程]. Kyoto: Bokumikanabutsuchō.
- Taishō Tripitaka Publication Association [Taishō Issaikyō Kankōkai 大正一切經刊行會]. (1962). *Taishō Revised Tripiṭaka* (Taishō Shinshū Daizōkyō 大正新脩大藏經) Vol. 8, 15, 50, 52, 53, 54, 55. Tokyo: Taishō Issaikyō Kankōkai.
- Taishō Tripitaka Publication Association [Taishō Issaikyō Kankōkai 大正一切經刊行會]. (1980). *Manji Continued Tripiṭaka* [Manji Zokuzōkyō 卅續藏經] 77, 42. Tokyo: Taishō Issaikyō Kankōkai.
- Wilkinson, E.P. (2000). *Chinese History: A Manual*. Harvard University Asia Center.
- Xiao, Y. [肖雨]. (2007). Lokakṣema was the First Famous Translator of the Mahāyāna Sūtras in China [支婁迦識是漢地最初傳譯大乘經典的著名譯師]. *Wutai Shan Yanjiu*, 1, 21-29.
- Zhang, W.H. [張偉華]. (2007). A Brief Comment on the “Three Translators from Yuezhi” in the Buddhist Scriptures Translation [簡評佛經文學翻譯之“三支”]. *Journal of Wuxi Institute of Commerce*, 7(1), 110-112.
- Zhang, Y.J. [張與竟] & Zhang, Y.J. [張幼軍]. (2018). A Study on the Special attributives in the Chinese translation of the Aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāsūtra [漢譯《道行般若經》中的特殊定語]. *Research in Ancient Chinese Language*, 119(2), 63-68.
- Zürcher, E. (1991). A New Look at the Earliest Chinese Buddhist Texts. In Shinohara, K. & Schopen, G. (Ed.), *From Benares to Beijing: Essays on Buddhism and Chinese Religion* (pp. 277-304). Oakville: Mosaic Press.
- Zürcher, E. (1959). *The Buddhist Conquest of China* (3rd ed. 2007). Leiden: E.J. Brill.